

MORILE ȘI PIVELE DE PE VALEA JALEȘULUI (județul Gorj)

Vasile Cărbăș

Privire generală

Lucrarea de față este axată în principal pe studiul morilor cu ciură și al pivelor cu roată din satele Runcu, Sănătești, Arcani, Cîmpofeni (Cîmpu-Fomii), Stolojani și Stroești din județul Gorj, așezate în ordine succesivă de-a lungul râului Jaleș, începînd de la izvorul acestuia de sub munte.

Dezvoltarea vieții omenești a determinat apariția unor unelte și instalații mereu perfecționate, care au înlesnit și sporit randamentul muncii.

Asigurarea alimentelor a fost principala necesitate de ordin biologic. Aceasta a condiționat crearea unei industrii alimentare ale cărei începuturi se pierd în trecutul milenar cînd omul, folosind două pietre, zdrobea semințele plantelor.

Rîșnițele, superioare celor două pietre, au continuat să fie folosite pînă spre timpurile evului mediu și chiar modern.¹

În fine, morile reprezintă o altă etapă a cuceririlor omului în cadrul așa-zisei industrii alimentare.

În dealurile de eroziune, cum sînt cele de pe valea Jaleșului, nu se găsește decît piatră de râu și aceasta numai prin unele ogașe. Localnicii, în fața acestei situații, își procurau rîșnițe din alte părți, unde se aflau și meșteri specializați în lucrarea pietrelor de moară.

Morile de apă, apărute pe plan mondial cu milenii în urmă, marchează poate momentul

¹ Anumiți țărani „pădureni” din Hunedoara, cît și din alte sate de munte, deal și șes, folosesc și astăzi rîșnița.

MÜHLEN UND WALKEN IM JALEȘTAL (KREIS GORJ)

Vasile Cărbăș

Allgemeiner Überblick

Die vorliegende Arbeit ist vor allem auf das Studium der Turbinenmühlen und der Walken in den Dörfern Runcu, Sănătești, Arcani, Cîmpofeni (Cîmpul-Fomii), Stolojani und Stroești im Kreis Gorj ausgerichtet, die längs des Jaleșflusses — von seinem Quellgebiet anfangen — gelegen sind.

Die fortschreitende Entwicklung im Leben der Menschen bestimmte das Auftreten von stets vollkommenern Werkzeugen und Anlagen, die die Arbeit erleichterten und die Leistung erhöhten.

Nahrungsbeschaffung war die wichtigste biologische Notwendigkeit. Sie hat zur Entwicklung einer ganzen Lebensmittelindustrie geführt, deren Anfänge in eine tausendjährige Vergangenheit zurückreichen, als der Mensch die Körner zwischen zwei Steinen zerrieb.

Eine fortgeschrittenere Mahlanlage stellen die Handmühlen dar, die bis zum Mittelalter, ja sogar bis in die Neuzeit hinein benützt wurden.¹

Die Mühlen bilden schließlich eine neue Stufe der Errungenschaften des Menschen auf dem Gebiet der sogenannten Lebensmittelindustrie.

Da im Erosionsgebiet des Jaleștales lediglich Flußsteine und auch diese nur an einigen Stellen zu finden sind, mußten sich die Bewohner dieses Gebiets ihre Mühlsteine aus anderen Gegenden beschaffen, wo sie von entsprechenden Meistern hergestellt wurden.

Die Wassermühlen, die vor Jahrtausenden auf dieser Erde aufgetreten sind, stellen

¹ Gewisse Bergbauern (pădureni) in dem Gebiet von Hunedoara und auch in andern Gebirgsdörfern, im Hügelland und in der Ebene verwenden auch heute noch Handmühlen.

invenției uneia dintre cele dintâi construcții tehnice în sensul folosirii forței hidraulice, în scopul producției, înlocuind parțial brațele de muncă ale omului. Această instalație de proporții determinate, în construcție și mecanism, reprezintă pe de o parte un progres, dar și o etapă de trecere spre morile mecanice mînate de forța aburilor și mai tîrziu a electricității.²

Morile de apă atît de importante în viața economică a populației au fost întemeiate de regulă la vaduri, pe marginea rîurilor. Înlocuind vechile rîșnițe, ele se găsesc pretutindeni pe pămîntul românesc.³ Atîția oameni de la sate își iau numele de la ocupația lor de morari ca: Moraru, Morărescu etc.

Morile fiind legate în feudalism și epoca modernă de moșii, apar frecvent menționate în actele de vînzare, danie sau schimb.

Din studiile publicate pînă acum, sînt indicații că moara constituia în evul mediu la noi, ca și în apus, un privilegiu: erau mori domnești la tîrguri și mori boierești și mînăstirești pe moșiile privilegiaților.⁴

Moara fiind așa dar privilegiu feudal, seniorul avea dreptul să țină moară, iar țărani, în schimbul unei dări în natură, puteau să macine la moara lui. Țăranii șerbi o construiau și erau obligați să o repare și să presteze anumite munci.⁵

Monopolul asupra industriei morăritului, cît și piuăritului, făcea parte din instituțiile medievale românești. Domnul acorda anumite drepturi și scutiri de munci și dajdii și asupra morilor mînăstirești. Astfel, printr-un act din 28 oct. 1419, Sigismund, regele Ungariei, acorda drepturi călugărilor de la Vodița și Tismana „să fie volnici peste tot venitul ce este la Bistrița, precum și peste tot, cîte sate, hotare, livezi și mori au și la Severin și la Bistrița și în orice loc care este al acelor mînăstiri și ce se țin de ele”.⁶

wahrscheinlich eine der ersten technischen Anlagen zur Nutzung der Wasserkraft dar, die die menschliche Arbeitskraft im Produktionsprozeß teilweise ersetzt; diese Anlagen, deren Bauart und technische Einrichtung ein bestimmtes Ausmaß nicht überschritten, bilden teils einen Fortschritt, teils eine Übergangsstufe zu den anfangs durch Dampf, später durch Kraftstrom betriebenen Mühlen.²

Die Wassermühlen waren für das wirtschaftliche Leben der Bevölkerung von großer Bedeutung. Sie wurden meist an Übergangsstellen der Flüsse am Ufer errichtet und ersetzten die alten Handmühlen fast überall in Rumänien.³ Zahlreiche Dorfbewohner leiten ihren Namen von ihrer Beschäftigung als Müller ab: Moraru, Morărescu usw.

Da die Mühlen in der Feudal- und Neuzeit an den Landbesitz gebunden waren, wurden sie häufig in Kaufverträgen, Schenkungs- und Tauschurkunden erwähnt.

Aus den bisher veröffentlichten Arbeiten geht hervor, daß der Besitz von Mühlen bei uns zu Lande wie auch im Westen ein Privilegium darstellte: so gab es die Mühlen der Landesfürsten in den Marktflecken und die Mühlen der Bojaren und Klöster auf den Landgütern.⁴

Im Besitz dieses Privilegiums hatte der Feudalherr das Recht, die Mühle zu betreiben; die Bauern durften gegen eine Naturalabgabe in seiner Mühle mahlen. Die Fronbauern waren verpflichtet, die Mühle zu errichten, sie instandzuhalten und gewisse Arbeiten darin zu leisten.⁵

Das Monopol über das Mühl- und Walkgewerbe gehörte zu den mittelalterlichen Einrichtungen in Rumänien. Der Landesfürst gewährte auch den Klostermühlen gewisse Rechte und enthob sie von Arbeiten und Abgaben. In einem Akt vom 18. Okt. 1419 gestand König Sigismund von Ungarn den Mönchen in Vodița und Tismana das Recht zu, „über alle Einkünfte von Bistrița zu verfügen, wie auch über alle Dörfer, Felder, Obstgärten und Mühlen, in Severin und Bistrița und in allen anderen Orten, die im Besitz dieser Klöster sind und die zu ihnen gehören”.⁶

² Iuliu Morariu, *Piuăritul în valea Someșului*, în Bul. soc. de geografie, tom. LV-1936, pp. 118—119.

³ N. Iorga, *Istoria industriilor la Români*, București, 1927, p. 18.

⁴ P. P. Panaiteșcu, *Interpretări românești*, București, 1947, p. 173; vezi și N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane*, p. 265.

⁵ P. P. Panaiteșcu, *op. cit.*, p. 173.

⁶ Academia R.P.R. Doc. Țara Românească, veac. XIII—XV, p. 74.

² Iuliu Morariu, *Piuăritul în valea Someșului*, în Bul. soc. de geografie, tom. LV-1936, S. 118—119.

³ N. Iorga, *Istoria industriilor la Români*, Bukarest, 1927, S. 18.

⁴ P. P. Panaiteșcu, *Interpretări românești*, Bukarest, 1947, S. 173; siehe auch N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane*, S. 265.

⁵ P. P. Panaiteșcu, *a. a. O.*, S. 173.

⁶ Academia R.P.R. Doc. Țara Românească, veac. XIII—XV, S. 74.

Moara de la „Chirtoci“ din Cîmpofeni

Turbinenmühle von „Chirtoci“ in Cîmpofeni.

Dacă pentru construirea morilor pe moșiile feudale era necesar un privilegiu domnesc, în satele de moșneni, cum sînt de pildă Arcanii, Cîmpul-Fomii, Stolojanii și Stroeștii de pe valea Jaleșului, nu poate fi vorba de un privilegiu, însă, de obicei, în aceste sate morile au aparținut moșnenilor mai înstăriți.

Cînd familia se înmulțea, descendenții deveneau toți părtași, cu venituri proporționale averii fiecăruia.

Instalațiile de industrie alimentară și textilă sînt construite în general fără temelie, din bîrne masive de stejar sau ulm, lemne de esență tare și durabile, și acoperite cu șindrîlă. Bîrnele sînt prinse la capete prin încheieturi.

Moara și piua în cadrul unei gospodării sătești nu schimbă cu nimic structura sau caracterul acesteia. Ele sînt numai anexe ale gospodăriei. În zona la care ne referim, n-a existat niciodată vreo breaslă sau vreo asociație a morarilor sau a dimierilor. (Localnicii de pe valea Jaleșului n-au nici termenul de piuărit, pivărit sau dimierit, ci: „mă ocup cu dimiile“, „mă ocup și cu piua“ etc.; sau: „m-am lăsat de piuă“, „m-am lăsat de dimii“, „cu piua nu mai merge“ etc.).

Wenn für den Bau der Mühlen auf den Feudalgütern ein fürstliches Privilegium erforderlich war, so kann in den Freibauern-dörfern wie z. B. Arcanii, Cîmpul-Fomii, Stolojanii und Stroeștii im Jaleștal nicht von Privilegien gesprochen werden, indessen gehörten die Mühlen den wohlhabenderen Freibauern.

Wenn die Familie sich vergrößerte, wurden alle Nachkommen Teilhaber und teilten sich die Einkünfte entsprechend dem Anteil jedes einzelnen an der Mühle.

Die bäuerlichen Industrianlagen zur Verarbeitung von Nahrungsmitteln und Textilien werden aus hartem, dauerhaftem Holz, massiven Eichen- oder Ulmenbalken gebaut und mit Schindeln gedeckt.

Der Besitz einer Mühle oder Walke änderte nichts an der Struktur und dem Charakter einer Bauernwirtschaft. Das Gewerbe war eine bloße Nebenbeschäftigung. In dem Gebiet, auf das wir uns beziehen, hat es niemals eine Zunft oder sonstige Vereinigung der Müller und Tuchwalker gegeben. (Die im Jaleștal Ansässigen besitzen keinen Ausdruck für Tuchwalkerei wie „piuărit, pivărit, dimierit“. Sie sagen: „Ich beschäftige mich mit dem Tuch“, „Ich arbeite auch mit der Walke“ usf. oder „Ich habe die Walke aufgegeben“, „Ich habe das Tuch aufgegeben“, „Mit der Walke geht es so nicht mehr“ usf.)

Numărul morilor și pivelor a crescut pe măsura înmulțirii populației. Dacă proprietarul de moară avea venituri apreciable cu morăritul, își construia și piuă.

Rîul Jaleș, cu un debit de apă mai mare și mai constant decît al Bistriței și Tismanei, nu se putea să nu fi avut aceste instalații ale morăritului. Prin temperatura sa constantă iarna și vara, el nu îngheață niciodată, permițînd o utilizare permanentă și rentabilă chiar și în timpul iernii.

Din timpuri mai vechi, morile n-au lipsit nici pe rîul Sohodol, afluent al Jaleșului, de-a lungul căruia, în cea mai mare parte, se află așezat satul Stroiești.

Mărturii istorice

Prima mențiune documentară pe care o cunoaștem despre morile de pe rîul Jaleș, din zona de care ne ocupăm, este din 24 ianuarie 1622.⁷ De aci încolo, în cursul secolelor XVII, XVIII și XIX, morile se găsesc menționate în diverse acte.⁸

Cu toate morile de pe Jaleș și Sohodol, cînd erau de obicei incursiunile turcești, locuitorii, fiind nevoiți să se refugieze prin pădurile dealurilor și munților, își luau cu ei și rîșnițele pentru măcinat.

Pe teritoriul acestor sate s-au găsit multe rîșnițe, care, mai tîrziu, cînd nu mai erau necesare pentru măcinat, au fost folosite, după spusele locuitorilor, la temelile caselor și pivnițelor.

Spre sfîrșitul secolului XIX și în prima jumătate a secolului XX, numărul morilor s-a mărit.

Pe o perioadă de 50 de ani: 1900—1950, am alcătuit următorul tabel statistic pentru mori.

S a t e l e D ö r f e r	Anul Jahr	Mori Mühlen	Recensămîntul din 1899 suflete Volkszählung 1899	Anul Jahr	Mori Mühlen	Recensămîntul din 1941 suflete Volkszählung 1941
Runc	1900	6	1528	1950	8	1330
Sănătești	1900	3	trecut și Dobrița	1950	4	491
Arcani	1900	6	trecut la Arcani	1950	6	944
Cîmpofeni	1900	5	1715	1950	7	619
Siolojani	1900	2	trecut la Arcani	1950	6	717
Stroiești	1900	2	803	1950	3	585
			832			
Total:		24	4878	Total:	34	4786

⁷ Academia R.P.R. Doc. Țara Românească, veac. XVII, p. 87.

⁸ V. Cărăbiș, *Mori și pive pe valea Jaleșului (Gorj) în sec. XVII—XIX*, în „Studii“ nr. 4/1962, p. 931.

Die Anzahl der Mühlen und Walken ist mit dem Anwachsen der Bevölkerung gestiegen. Hatte der Mühlenbesitzer beträchtliche Einnahmen aus seiner Mühle, so baute er sich auch eine Walke. Es ist anzunehmen, daß am Jaleşfluß, der eine größere und beständigere Durchflußmenge als die Bistrița und Tismana besitzt, sommers und winters eine gleichbleibende Temperatur hat, niemals einfriert und daher zu jeder Jahreszeit gewinnbringend genutzt werden kann, schon früher Anlagen dieser Art bestanden haben.

Seit ältesten Zeiten fehlten auch am Sohodol, einem Nebenfluß des Jaleş, an dem das Dorf Stroiești liegt, die Mühlen nicht.

Geschichtliche Zeugnisse

Der erste uns bekannte urkundliche Nachweis der Mühlen im Jaleştal stammt vom 24. Januar 1622.⁷ Seither werden diese Mühlen in verschiedenen Dokumenten des 17., 18. und 19. Jahrhunderts immer wieder erwähnt.⁸

Wenn die Bauern auch Wassermühlen im Jaleş- und Sohodoltal besaßen, so benutzten sie doch auch noch ihre Handmühle, und zwar wenn sie vor den türkischen Einfällen in die Wälder des Hügel- und Berglandes flüchten mußten.

In diesen Dörfern hatte es zahlreiche Handmühlen gegeben, deren Steine, als sie außer Gebrauch kamen — nach den Aussagen der Bewohner —, für die Fundamente der Häuser und Keller benützt wurden.

Gegen Ende des 19. und in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts stieg die Anzahl der Mühlen an.

Für den Zeitraum von 50 Jahren, 1900—1950, haben wir folgende statistische Tabelle der Mühlen aufgestellt:

⁷ Academia R.P.R. Doc. Țara Românească, veac. XVII, S. 87.

⁸ V. Cărăbiș, *Mori și pive pe valea Jaleșului (Gorj) în sec. XVII—XIX*, in Studii, Nr. 4/1962, S. 931.

Menționăm că în Runc au apărut și feres-traie așezate pe Jaleș, care mergeau tot cu ajutorul apei.

Moara de apă cu ciutură e considerată o „invenție de geniu“, pe principiile căreia englezul Pelton a inventat turbina hidraulică cu rotor, care-i poartă numele, avînd axul orizontal.⁹

Construcția morii

Unele mori, cele cu o piatră, sînt mai mici ca volum, cele cu două, trei și patru pietre sînt mai mari.

Toate morile, cu întreaga construcție, sînt așezate deasupra cursului apelor. Fiind înalte, urci de pe uscat la ele pe punte, care e prinsă de tindă (tîrnat). Sînt unele mori cu cameră pentru locuința morarului, care pe alocuri e construită pe uscat, dar tot la aceeași înălțime cu restul morii, aceasta depinzînd de poziția terenului. Camera morarului, acolo unde există, e tencuită de obicei numai în interior.

Diferența de mărime între una și alta variază cel mult cu cîțiva decimetri. Morile, cu excepția locuinței pentru morar, n-au nici un mijloc de încălzire. Încăperea servind drept locuință este prevăzută cu sobă și coș prin acoperiș.

Mecanismul morii

Morile din satele de care ne ocupăm au un singur tip de alimentare cu apă și anume, prin cădere. Roata, prin căderea apei, pune în mișcare tot mecanismul morii.

La o moară cu ciutură sînt necesare următoarele elemente: *vadul* (iazul) morii, *iezăturile* pe marginile vadului, întărite cu pari înfipti în pămînt și în dosul lor întărite cu scînduri (blane), crengi, crenguțe, frunze, pămînt și pietriș. Urmează podul morii alcătuit din: trei „urși“ de lemn așezați pe pari, bătuți în pămînt, pe care sînt prinse, una lîngă alta, scînduri ca la dușmea, ca să nu se strecoare apa în jos printr-ele. *Podul* începe de la lățimea de 4—5 metri și se strîmtează treptat pînă aproape de 1,25 metri, de unde începe *scocul*. Din podul morii, care este înclinat, se continuă *scocul*, care este mai înclinat decît podul; *scocul* începe cu lățimea de 1,25 m și se termină cu 0,40 m; *scocul* morii, alcătuit tot din scînduri, este cîte unul la fiecare *ciutură*, așezat pe două tălpi (bucăți de

Wir erwähnen, daß in Runc auch mit Wasserkraft betriebene Sägemühlen am Jaleşfluß errichtet wurden.

Die Turbinenmühle wird für eine „geniale Erfindung“ gehalten, der Engländer Pelton hat nach den gleichen Prinzipien die nach ihm benannte Wasserturbine mit Rotor mit waagerechter Achse entworfen.⁹

Der Bau der Mühle

Die Größe des Mühlengebäudes ist verschieden, je nachdem ob die Mühle ein, zwei, drei oder vier Steinpaare besitzt.

Das ziemlich hohe Mühlengebäude ist zur Gänze über dem Wasserlauf errichtet. Zum Ufer führt ein Steg, der am Vorbau (tîrnat) befestigt ist. Einige Mühlen umfassen auch ein Wohnzimmer für den Müller, das manchmal, je nach dem Gelände, auch am Ufer, aber in der gleichen Höhe wie die Mühle errichtet ist. Das Wohnzimmer des Müllers ist meist nur innen beworfen. Die Mühlen besitzen keine Heizvorrichtung, der Wohnraum des Müllers ist mit einem Ofen und entsprechendem Rauchabzug versehen.

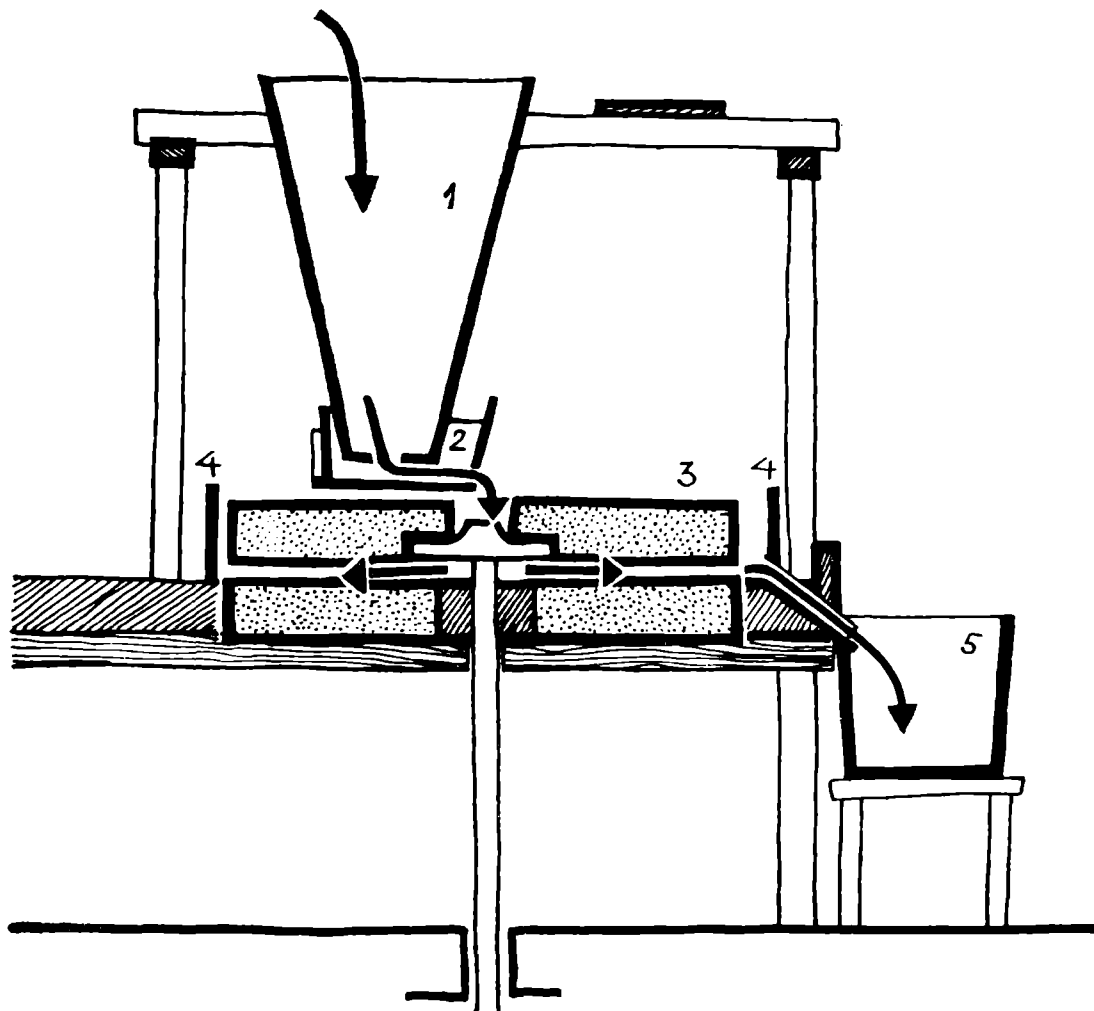
Der Mechanismus der Mühle

Bei allen Mühlen in den von uns untersuchten Dörfern erfolgt die Wasserzufuhr auf die gleiche Art, und zwar durch ein Gefälle. Durch das Gefälle wird das Löffelrad und damit der ganze Mahlmechanismus in Bewegung gesetzt.

Eine Turbinenmühle besteht aus folgenden Teilen: dem Mühlkanal (vadul, iazul), der am Rande durch „iezături“ — in den Boden gerammte Pflöcke, Bretter, Flechtwerk, Blätter, Erde und Steine — verstärkt ist. Der letzte Teil des Mühlkanals, „podul morii“ genannt, besteht aus drei Querbalken (urși), die auf in den Boden gerammten Pfosten aufliegen. Darauf sind wie bei einem Fußboden fest nebeneinander Bretter ange-nagelt, um ein Durchsickern des Wassers zu verhindern. Der Mühlkanal hat anfangs eine Breite von 4—5 m und verschmälert sich allmählich bis auf 1,25 m, wo das Gerinne beginnt, das etwas stärker geneigt ist als der Mühlkanal. Das Gerinne ist anfangs 1,25 m breit und verjüngt sich nach unten bis auf 0,40 m. Für jedes Löffelrad ist ein Gerinne vorgesehen, das aus Brettern besteht und auf Pfosten ruht. Jedes Löffelrad setzt nur einen einzigen Mühlstein in Bewegung. Durch das Gerinne wird das Wasser auf das

⁹ O moară țărănească românească cu ciutură se află expusă la Muzeul din München (Germania).

⁹ Eine rumänische Bauernmühle mit Löffelrad ist im Museum in München (Deutschland) ausgestellt.

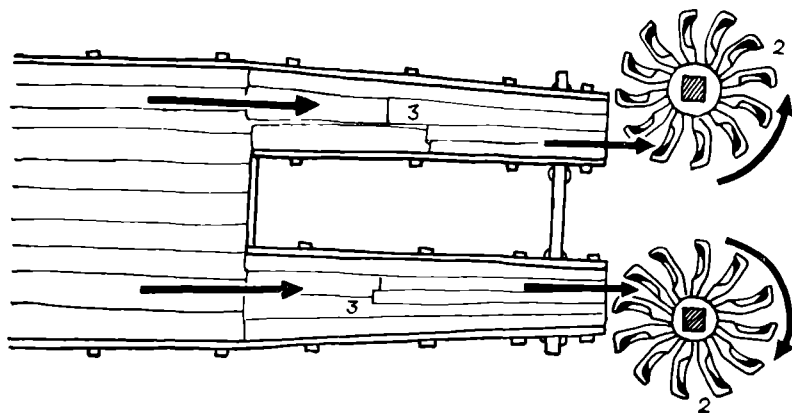
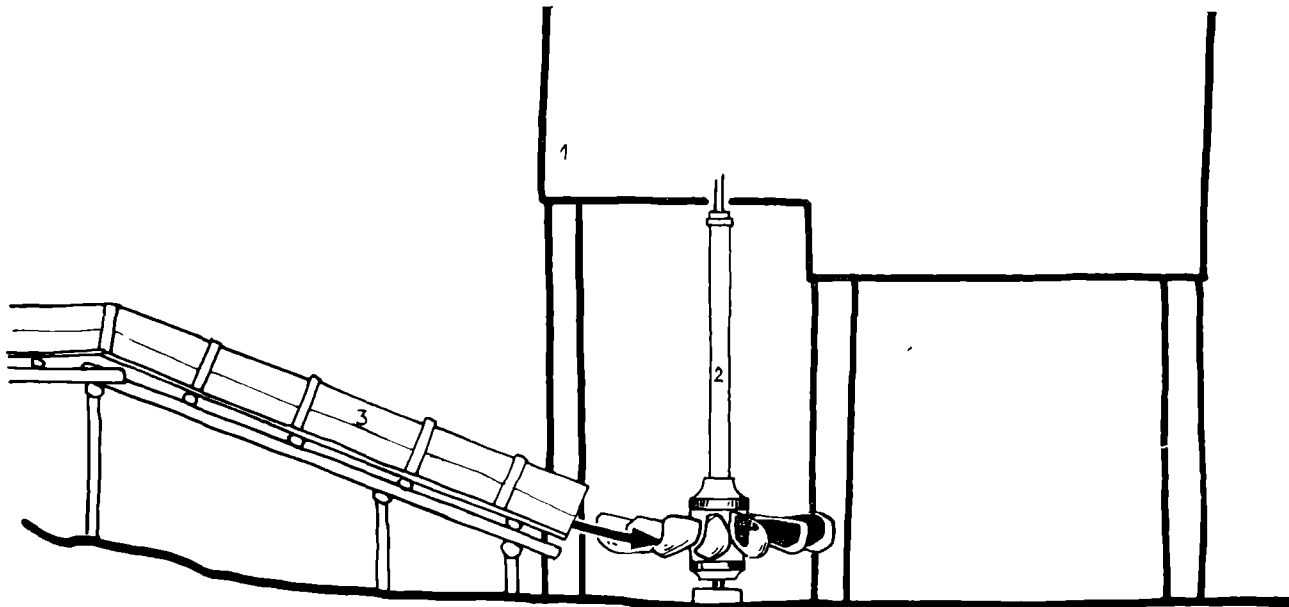

Interiorul morii — secțiune prin mecanismul de măcinat: 1. coșul; 2. postăvița; 3. pietrele; 4. ocolii; 5. postava.

Längsschnitt durch den Mahlmechanismus einer Turbinenmühle:
1. Rumpf; 2. Rüttelschuh; 3. Mühlsteine; 4. „Zargen“; 5. Mehlkiste.

lemn), una la capătul de sus și alta la capătul de jos. Fiecare ciutură învîrte o singură piatră de moară. Pe scoc curge apa care lovește ciutura. Înălțimea acestei căderi de apă, în general, e cam aceeași. Nu trece de 60—80 cm. Scocul are o *stavilă* cu ajutorul căreia se oprește apa; *crăcana* din lemn e pusă pe o *babă* din lemn, pe doi pari bătuți în pământ; pe crăcană este așezată *broasca* din piatră de apă; *călcîiul* morii, tot din piatră, este așezat în capul *fusului* morii, așezat la rîndul său pe o *butură* (bucată de lemn); ciutura, adică roata morii, este formată din 14—16 *cauce* (aripi); caucele sînt înfipite în *vadul* de lemn, încins în cerc de fier; prin mijlocul vadului merge fusul în care, în partea de sus, este introdus un fus

Löffelrad geleitet. Das Gefälle beträgt überall etwa 60—80 cm. Das Gerinne kann durch ein quergestelltes Brett abgesperrt werden. Die Holzgabel (*crăcană*) ruht auf einem Balken (*babă*) auf zwei in die Erde gerammten Pfosten. Auf der Gabel befindet sich das aus einem Flußstein hergestellte Achsenlager. Der gleichfalls aus Stein bestehende Zapfen (*călcîiul*) ist am unteren Ende der Mühlspindel befestigt. Das Löffelrad besteht aus 14—16 Löffeln (*aripi*). Die Löffel sind in einer manchmal mit einem Eisenreifen verstärkten Nabe (*bucium*) am unteren Ende der Spindel befestigt. Nach oben setzt sich die Spindel mit einer Eisenspindel fort. Das obere Ende der Eisenspindel trägt ein im Läuferstein eingelassenes Eisenkreuz (*părpăriță*), durch das die Bewegung auf den Läu-

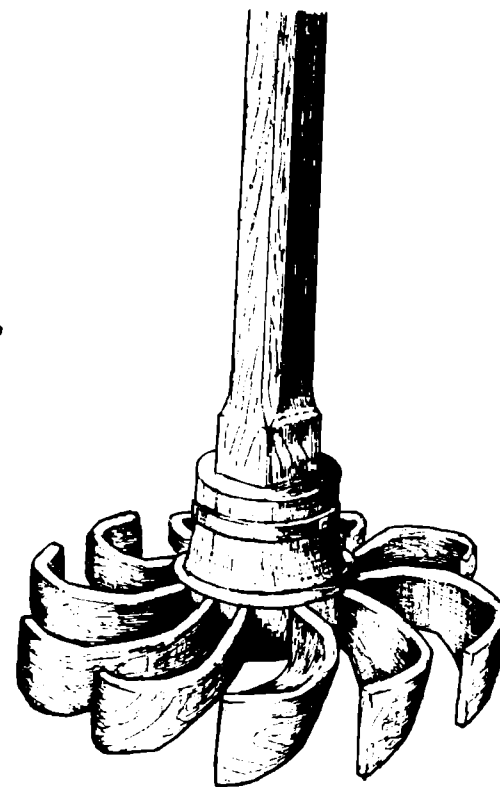
Aducțiunea apei la o moară cu 2 ciuturi:
1. casa morii; 2. fusul cu ciutură; 3. scocul.

Wasserzufuhr bei einer Turbinenmühle mit 2 Löffel-
rädern:

(Längsschnitt und Plan)

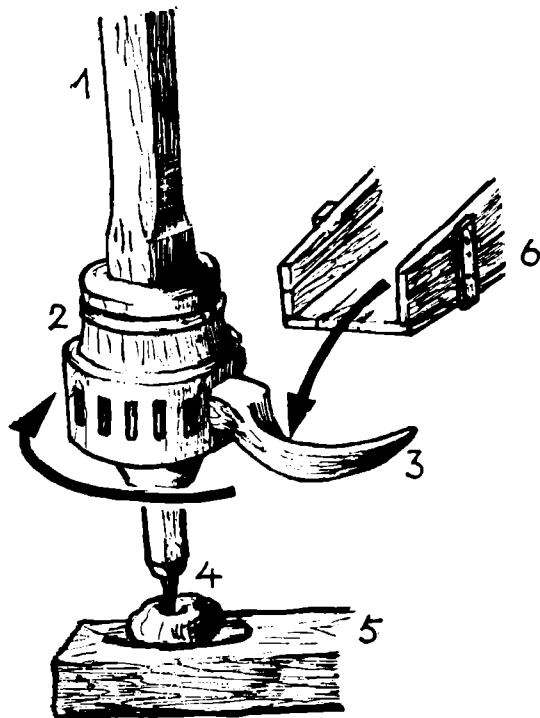
1. Mühlengebäude; 2. Spindel mit Löffelrad; 3. Ge-
samte

www.muzeulasilva.ro / www.cimec.ro

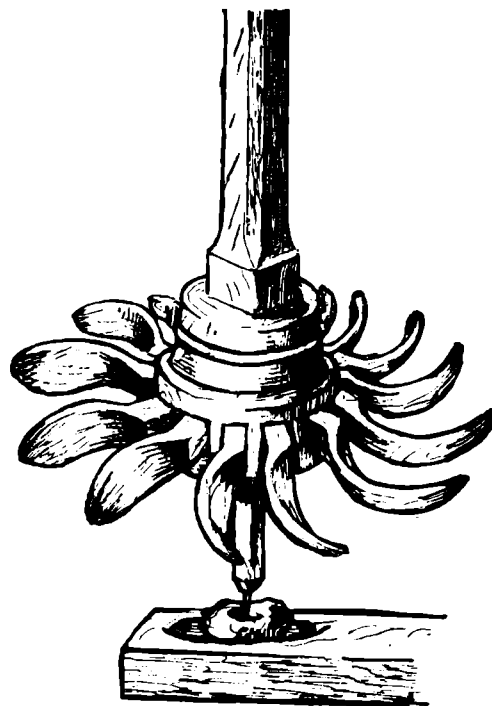

Ciutura morii.

Löffelrad.

Butucul ciuturii (detaliu); punctul de sprijin al ciuturii și modul de îmbinare a căucelor:
1. fusul; 2. valul de lemn; 3. căuca (aripa); 4. piatra;
5. butucul (butura); 6. scocul.

Stützbalken des Löffelrades (butură, butuc), steinernes Achsenlager und Einfügen der Löffel (căuce):
1. Spindel; 2. Holznahe (valul de lemn); 3. Löffel (căucă); 4. Steinlager; 5. Stützbalken (butură, butucul); 6. Gerinne.

de fier prin grânjeu (bucată de lemn), introduși împreună prin piatra de jos (zăcătoare), deasupra se află *părpărița de fier*, în formă de cruce, prinsă de piatra de sus (*mișcătoare* sau *alergătoare*); pe marginea pietrelor de moară se află *ocolii* din lemn. Aceștia străjuiesc făina, spre a se vărsa printr-un orificiu în *ladă* sau *postavă* (albie); deasupra pietrelor se află *coșul* făcut din scînduri; în acesta se pun boabele aduse în saci sau disagi; din coș boabele cad într-o postăviță în formă de lădiță, prinsă de coș; de postăviță este legat un *titirez* (bucată de lemn) care joacă pe piatra mișcătoare. Zgîndărint în felul acesta postăvița, cad boabele spre măcinare. Aceasta este ultima fază a măcinatului. Coșul este așezat pe un *jug* de lemn și în întregime fixat pe doi stâlpi și o bucată de lemn pusă de-a curmezișul. De postăviță este legată o sfoară care, la celălalt capăt, este legată de *scripuș* (bucată de lemn) așezat într-o bîrnă în fața pietrelor, pe unde curge făina și joacă rol de regulator, dînd drumul la mai multe sau mai puține boabe; *ridicătorul* sau *lăsătorul* care intră la postavă, se saltă și se așază cu un *posod* (bu-

fer übertragen wird. Die Mühlsteine sind von breiten Holzzargen umgeben (ocoli), die das Herausfließen des Mehles verhindern. Vorne haben sie eine Öffnung, durch die das Mehl in die Mehltruhe fließt. Oberhalb der Steine befindet sich der aus Brettern hergestellte Rumpf oder Trichter (coșul), in den die Körner aus den Säcken oder Quersäcken geschüttet werden. Aus dem Rumpf fallen die Körner in den Rüttelschuh. An diesem Rumpf ist der hölzerne Klapperstock (titirez) befestigt, der auf dem Läuferstein aufliegt. Dadurch wird der Rüttelschuh in ständiger Bewegung gehalten, und die Körner fallen in den Mahlgang. Der Trichter ruht auf einem aus zwei Pfosten und einem quergelegten Holz bestehenden Gestell (jug). Der Rüttelschuh ist durch eine Schnur mit dem hölzernen „scripuș“ verbunden, der als Regulator wirkt, um mehr oder weniger Körner aus dem Rüttelschuh zwischen die Steine laufen zu lassen. Durch eine Verbindung von 2 Hebeln (ridicător, lăsător) kann der Läufer mittels einer etwa ein Meter langen Stange gehoben oder gesenkt werden. Zwei etwa 35 cm lange Keile werden in die

cată de lemn) de circa un metru; două *pene* de lemn, de circa 35 cm se folosesc pentru ridicarea și lăsarea călcîiului ciuturii.

Meșterii morari

Subliniem că pietrele de moară de pe valea Jaleșului erau aduse din satele: Pocruia, Sohodol și Vaidei. Înainte vreme, spun bătrînii, înghețarea pietrelor în fier o făceau tot meșterii de acolo. Cu timpul, toate aceste munci au început să fie executate de către proprietarii morilor respective.

Meșterul morar trebuia să știe cum se construiește și se repară moara și vadul cu iezătură, cum se instalează și cum se „drege“ (ferecă) o piatră de moară cînd se tocește, cît și întregul mecanism al morii. De aceea meșterii morari, în timpurile evului mediu românesc, erau destul de apreciați. Celor care slujeau la morile domnești sau mînăstirești, domnia le acorda scutiri de dări.¹⁰

În Țara Românească știri documentare care menționează despre meșteri de mori, apar chiar la începutul sec. XVII.¹¹

Coproprietarii sînt solidari în a întreține moara — la fel și piua — cu muncă și cheltuieli, proporțional cu cota-parte a lor. La moară nu este sezon. Măcinatul se face în tot timpul anului. Macină omul atît cît are, la orice oră din zi și din noapte, dar de obicei se macină mai mult ziua. Moara *umblă* sau *merge*, și moara *stă* cînd e stricată sau cînd nu are apă destulă. Cînd e lume multă la moară este *năvală*. De aci și expresia „pe rînd ca la moară“.

La o piatră de moară se pot măcina pînă la 30 kg de boabe pe oră, dacă apa este destulă. Cînd apa scade — cum se întîmplă vara — cantitatea măcinatului e mai redusă. Dacă o astfel de moară ar funcționa permanent, pe o piatră, în 24 de ore, se pot măcina cca. 720 kg, adică 48 de băniciori¹².

Boabele de porumb numai sfărîmate — măcinate mare, gronțuroase — se numesc *păsat*. Făina măcinată gros pentru porci și vite se numește *huruială*. Din făina de la astfel de mori nu poate fi făcută decît pîine neagră.

¹⁰ Gheorghe Ceaușel și Matei D. Vlad, *Contribuție cu privire la studiul morilor de la Buzău*, în „Studii“ și articole de istorie, II, București, 1957, p. 222.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Bănicior — măsură de capacitate de 15 kg.

entsprechenden Löcher der Stange geschlagen und halten den Läuferstein in der gewünschten Höhe fest.

Die Müllermeister

Früher wurden die Mahlsteine aus den Dörfern Pocruia, Sohodol und Vaidei in das Jaleștal gebracht. Früher, so berichten die Dorfältesten, wurden sie auch von den dortigen Meistern zugerichtet. Später begannen die Besitzer der betreffenden Mühlen diese Arbeiten selbst durchzuführen.

Der Müllermeister muß wissen, wie eine Mühle und der Mühlbach gebaut und ausgebessert werden, ein abgenutzter Stein geschliffen und der gesamte Mechanismus der Mühle instand gehalten wird. Deswegen waren die Müllermeister im Mittelalter sehr geschickt. Die Müller, die in den fürstlichen und Klostermühlen arbeiteten, waren von Abgaben befreit.¹⁰

Urkundliche Belege über die Müllermeister in der Walachei treten schon zu Beginn des 17. Jahrhunderts auf.¹¹

Zwischen den Mitbesitzern einer Mühle besteht eine Übereinkunft über die Instandhaltung der Mühlen. Die Arbeit und die Ausgaben verteilen sich entsprechend dem Anteil des einzelnen an der Mühle. Bei der Mühle gibt es keine Saisonarbeit, sie ist das ganze Jahr über in Betrieb, selbst Tag und Nacht, wenn es nötig ist. Doch wird meist am Tage gemahlen. Die Mühle „geht“ und die Mühle „steht“, wenn ein Teil des Mechanismus reparaturbedürftig ist oder die Durchflußmenge des Wassers nicht ausreicht. Oft müssen die Leute lange warten, bis sie an die Reihe kommen, daher auch die Redewendung: „Der Reihe nach, wie in der Mühle“.

Mit einem Steinpaar können bis zu 30 kg Körner pro Stunde vermahlen werden, wenn die Wassermenge ausreicht. Sinkt der Wasserstand, wie es im Sommer oft geschieht, kann nur weniger gemahlen werden. Wenn eine Turbinenmühle ununterbrochen arbeitet, können im Laufe von 24 Stunden 720 kg = 48 Scheffel (1 Sch = 15 kg) gemahlen werden.¹²

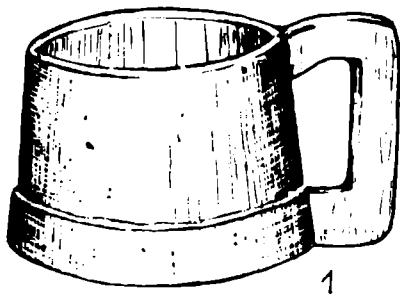
Die nur geschroteten — grobgemahlene Maiskörner werden „păsat“ genannt, das grobgemahlene Mehl für die Schweine und das Vieh heißt „huruială“. Aus dem Mehl

¹⁰ Gheorghe Ceaușel und Matei D. Vlad, *Contribuție cu privire la studiul morilor de la Buzău*, in Studii și articole de istorie, II, Bukarest, 1957, S. 222.

¹¹ *E b e n d a*.

¹² Scheffel (bănicior) = Hohlmaß von 15 kg Fassungsvermögen.

Pentru măcinat se ia *vamă* (uium) cu o măsură de lemn, de unul sau două kilograme, numită *căpeț*. Moneda e considerată o unitate fictivă; cea reală e făina. La un bănicior de

1. Căpețul cu care se ia vama (uiumul) și 2. lopata pentru făină.

boabe se lua de la o jumătate pînă la 1 kg de boabe sau făină.

Proprietarul morii alerga de cîteva ori pe zi, ca să ia vama. Rar de tot, se tocmea cu cineva ca să stea permanent la moară. De obicei erau angajați bătrîni, inapți pentru munca cîmpului.¹³ Vama nu o luau toți morarii la fel. Unii, ca să-și atragă lumea, luau vamă mai puțină. Se poate afirma că la mori exista o foarte slabă concurență.

În concluzie, cum am reliefat anterior, trecînd în a doua jumătate a sec. XIX și în prima jumătate a sec. XX, morile de pe Valea Jaleșului s-au înmulțit în proporție cu creșterea populației, dar ca tehnică, nu s-a realizat nici un progres, rămînînd în același stadiu ca în timpurile evului mediu. Din această cauză și randamentul măcinatului nu s-a mărit cu nimic. Atît cît se măcina într-o oră în sec. XVII, tot atît se măcina și în secolele următoare pînă astăzi.

Pivele

Din documentele și studiile cunoscute pînă acum, rezultă că pîua, ca și moara, constituia în vechile timpuri un privilegiu: erau pive domnești, boierești și mînăstirești.

¹³ Vezi Adrian Negrea, *Industria morăritului la Runcu*, în Arhiva pentru știință și reformă socială, X, nr. 1—4, 1932, p. 25 și urm.

dieser Mühlen kann lediglich Schwarzbrot gebacken werden.

Für das Mahlen wird der Mahlzins (uium) zurückbehalten. Er wird mit einem Holz-

1. „Căpeț“, Maß für den Mahlzins (uium) und 2. Mehlschaufel.

maß (căpeț) von 1—2 kg Fassungsvermögen gemessen. Das Geld hat bloß einen fiktiven Wert, das Mehl stellt den eigentlichen Wertmesser dar. Für einen Scheffel Korn betrug der Mahlzins ein halbes bis 1 kg Korn oder Mehl.

Mehrere Male am Tage kam der Mühlenbesitzer herbei, um den Mahlzins einzuheben. Sehr selten wurde jemand zur Bedienung der Mühle angestellt und wenn es geschah, waren es alte, zur Feldarbeit untaugliche Leute.¹³ Nicht alle Müller nahmen gleichen Mahlzins, einige begnügten sich mit weniger als üblich, um Kunden zu gewinnen. Es sei indessen bemerkt, daß in diesem Gewerbe nur eine geringe Konkurrenz bestand.

Abschließend stellen wir fest, daß sich die Mühlen im Jaleștal in der zweiten Hälfte des 19. und ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts gleichzeitig mit der Bevölkerungszunahme vermehrt haben; in technischer Hinsicht ist indessen kein Fortschritt zu verzeichnen, sie blieben auf der gleichen Stufe wie im Mittelalter stehen. Deswegen vergrößerte sich auch ihre Leistung nicht. Ebenso viel wie im 17. Jahrhundert in einer Stunde gemahlen werden konnte, wurde auch in den folgenden Jahrhunderten und wird bis auf den heutigen Tag gemahlen.

Die Walken

Aus den bisher bekannten Urkunden und Arbeiten geht hervor, daß die Walke wie die Mühle in alten Zeiten ein Privilegium war;

¹³ Siehe Adrian Negrea, *Das Mühlen-gewerbe in Runcu*, in Arhiva pentru știință și reformă socială, X, Nr. 1—4, 1932, S. 26 u. f.

Piua „Davișoilor“ din Cîmpofeni.

Walke der Familie Davișoi in Cîmpofeni.

Vlad Dracul-voievod scutește de dări și slujbe pe Stanciul Moenescu cu fiii și nepoții săi din Făgăraș, făcându-i boieri. Printre altele scrie: ... „și le-am dat lor loc de moară în Olt, în Voila și Apa Morii, apă de două roate și i-am slobozit în apa lor a pescui și a mai face și alte mori și vîrtoape și dîrste.“¹⁴

În Transilvania sînt bine cunoscute „dîrstele“ de lîngă Brașov, de unde și localitatea cu același nume. Țăranii putea să folosească aceste pive în schimbul unei plăți.

În ținutul Covurlui pe Prut, la 14 iulie 1448, într-un hrisov al boierului Cernat Ploscarul, sînt menționate și „pivele de sumane“.¹⁵ Numeroase documente confirmă existența pivelor domnești, boierești și mănăstirești.

Pivele și piuăritul, ca și morile și morăritul, prezintă un interes istoric, economic, social și etnografic.

Piua servește pentru îngroșatul și îndesatul dimiei care devine, astfel, mai rezistentă și mai călduroasă. Se găsește numai de-a lungul apelor limpezi și constante de munte și cu

der Landesfürst, der Grundherr und die Klöster besaßen Walken.

Der Wojewode Vlad Dracul erließ Stanciul Moenescu in Fogarasch samt Söhnen und Enkeln die Abgaben und Dienste und machte sie zu Bojaren. Unter anderem schreibt er: „... und ich habe ihnen den Platz für eine Mühle am Alt in Voila geschenkt und das Wasser für zwei Räder und ihnen erlaubt, in diesen Gewässern zu fischen und weitere Mühlen, Walken und Rauf- und Rumpeltrommeln daran zu errichten“.¹⁴

In Siebenbürgen waren seit jeher die sogenannten „dîrste“ (Rauf- und Rumpeltrommeln) von Kronstadt bekannt, woher auch der dortige Ortsnamen „Dîrste“ stammt. Diese Walken konnten von den Bauern gegen Entgelt benützt werden.

Im Gebiet von Covurlui am Prut werden in einem Schreiben des Bojaren Cernat Ploscarul vom 14. Juli 1448 Walken für Bauern-tuch¹⁵ erwähnt. Zahlreiche Urkunden bezeugen das Vorhandensein von Walken, die dem Landesherrn, den Gutsherren und Klöstern gehörten.

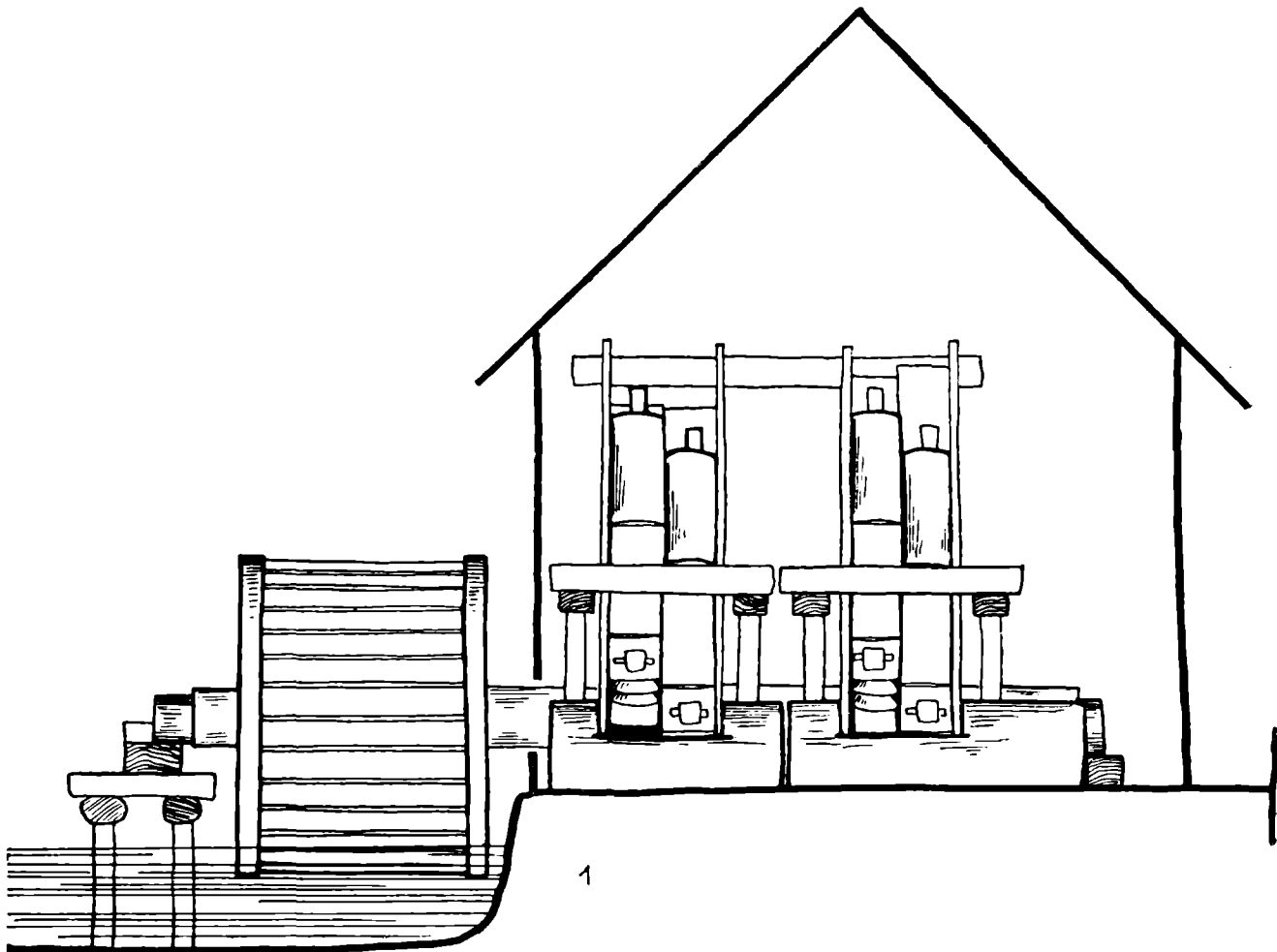
Die Walken und das Walkergewerbe wie auch die Mühlen und das Müllergewerbe sind

¹⁴ Academia R.P.R. *Doc. Țara Românească, veac. XIII—XV*, București, 1959, p. 109.

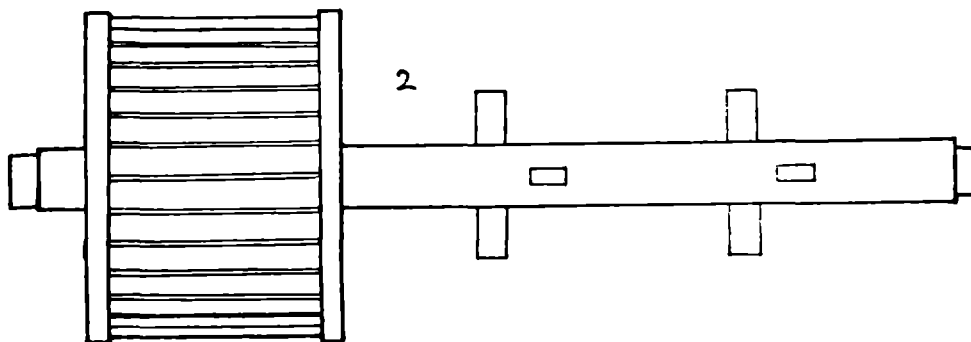
¹⁵ C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, București, 1943, ed. IV, vol. II, 2, p. 543.

¹⁴ Academia R.P.R., *Doc. Țara Românească, veac. XIII—XV*, Bukarest, 1959, S. 109.

¹⁵ C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, București, 1943, Aufl. IV, Bd. II, 2, S. 543.

1

2

1. Secțiune printr-o piuă din Cîmpofeni; 2. roata și
fusul pivei cu penele care pun în mișcare maiele pivei.

1. Längsschnitt durch eine Walke aus Cimpofeni;
2. Wasserrad und Nockenwelle der Walke.

debit suficient de apă, avînd nevoie de mai multă apă decît moara. Piuă este legată în majoritatea regiunilor de existența oilor, ca să aibă asigurată dimia — materia primă — și de vad ca factor geografic condiționat.

Apele mari, sau care vin mari în timpul ploilor, cum este Sohodolul, afluent al Jaleșului, nu sînt bune căci „îneacă” piuă și strică dimia prin mîlul și nisipul ce-l aduc. Această instalație textilă este condiționată și de calitatea apei, care e legată de conținutul anumitor săruri în compoziția sa. Sînt ape de munte care, izvorînd din roci dure, eruptive sau cristaline etc., sînt prea concentrate în săruri cu borcuturi calcaroase, mîl, nisip și altele. Acestea nu sînt bune pentru pive, căci dăunează dimiei, însă pentru mori pot fi utilizate. La fel apa de fîntînă. Absența pivelor din regiunea de cîmpie explică acest lucru.¹⁶

Construcția pivei ¹⁷

Pivele de pe valea Jaleșului sînt instalate jumătate pe uscat, fără temelie, jumătate pe apă, unde se află aproape întreg mecanismul. Este un singur tip de pive și ele nu pot funcționa pe brațele Jaleșului, avînd nevoie de apă multă. Tavan nu există, iar acoperișurile pivelor n-au coșuri; de aceea fumul iese liber prin acoperiș. Pe uscat se află *oalele* (troacele) cu maiele (ciocanele) *căldarea* cu focul permanent sub ea și locul de odihnă și dormit al dimierului. Niciuna nu are locuință pentru dimier, fiind inutilă, căci dimierul trebuie să stea permanent lîngă foc, în fața maielor. Înălțimea pereților este aproape egală cu acoperișul. Piuă e prevăzută cu trei ferestre, în general pătrate, goale; una la mijlocul peretelui dinspre roată, prin care se pot vedea roata, vadul etc., și prin ea dimierul introduce parul cu care se „împiedică” (oprește) roata; a doua fereastră este în același perete, jos, prin care străbate fusul; a treia este în peretele opus, jos, în dreptul capătului cel mic al fusului. În peretele dinspre vad este o mică deschizătură, prin care străbate micul

von geschichtlicher, wirtschaftlicher, sozialer und volkskundlicher Bedeutung.

Die Walken dienen dazu, das Tuch dichter und fester zu machen, es wird auf diese Weise dauerhafter und hält wärmer. Sie finden sich lediglich an klaren Gebirgsbächen mit konstanter und entsprechender Durchflußmenge, da sie mehr Wasser als die Mühlen für ihren Betrieb benötigen. Das Walkergewerbe wird in den meisten Gebieten von der Schafzucht bedingt, da diese den Rohstoff, die Wolle, für das Bauertuch liefert, wie auch von dem Vorhandensein von geeigneten klaren Flußstellen.

Größere Flüsse oder solche, die zur Regenzeit anschwellen, wie der Sohodol, ein Nebenfluß des Jaleș, sind für den Bau von Walken ungeeignet, denn sie überschwemmen die Walke und verderben das Tuch durch den Schlamm und Sand, den sie mitführen. Diese Art der bäuerlichen Textilanlagen sind von der Zusammensetzung des Wassers abhängig, das gewisse Salze enthalten muß. Manche Gebirgsbäche, die aus hartem Eruptivgestein oder kristallinem Gestein usf. entspringen, haben einen zu konzentrierten Gehalt an Salzen und Kalksäuren, Schlamm, Sand u. a. Sie können zwar für das Betreiben von Mühlen verwendet werden, für des Walken von Geweben aber sind sie ungeeignet. Das gleiche gilt für das Brunnenwasser. Daher kommt es, daß es im Tiefland keine Walken gibt.¹⁶

Der Bau der Walke ¹⁷

Die Walken im Jaleștal stehen ohne Fundament zur Hälfte auf dem Ufer und zur Hälfte über dem Wasser, wo sich fast der ganze Mechanismus befindet. Es gibt einen einzigen Typus von Walken; an den Nebenflüssen des Jaleș können sie nicht betrieben werden, da sie viel Wasser brauchen. Der einzige Raum des Gebäudes besitzt keine Decke, Schornsteine fehlen gleichfalls, der Rauch zieht unmittelbar durch das Dach ab. Auf dem Ufer befinden sich die Walktröge (troacele) und Stampfen, der Kessel, unter dem ständig Feuer brennt, und der Ruhe- und Schlafplatz des Walkers. Keine Walke besitzt einen besonderen Wohnraum für den Walker, der auch unnötig wäre, da der Mann, während die Walke in Betrieb ist, ununterbrochen beschäftigt ist. Wände und Dach haben fast die gleiche Höhe. Die Walke hat

¹⁶ Iuliu Morariu, *op. cit.*, p. 127.

¹⁷ Local, singular: piuă, plural: pii, piile. „Au dat drumul la pii”. „Au pornit toate piile”.

¹⁶ Iuliu Morariu, *a. a. O.*, S. 127.

¹⁷ Örtlich Sing.: piuă; Plur.: pii, piile. „Au dat drumul la pii”. „Au pornit toate piile”.

scoc pentru capătul fusului din interiorul pivei.

Pivele de pe râul Jaleș ca așezare, construcție și funcționare sînt la fel. Cel mult mediul geografic înconjurător își are un oarecare specific al său, dacă zăvoiul este mai des sau nu. Ca aspect, în general, pivele stau ascunse în zăvoi.

Mecanismul pivei

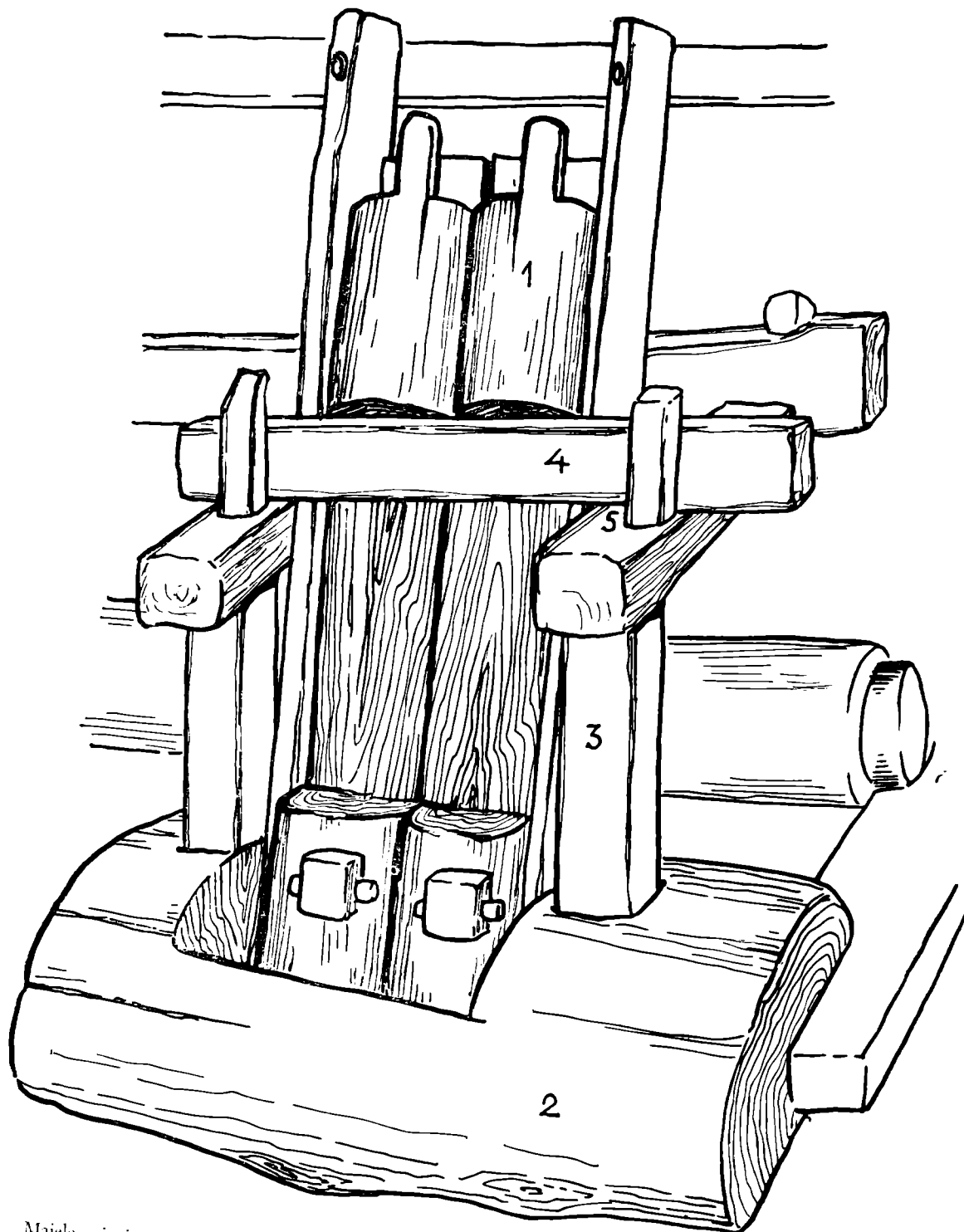
Piua merge cu ajutorul apei, care pune în mișcare roata și care, la rîndul ei, se învîrte cu fusul (grindeiul). Fusul are de obicei șase sau opt fețe (prizmă hexagonală sau octogonală), iar la capete are formă cilindrică cu niște creștături. Fusul are 7 metri în lungime, iar grosimea în diametru de 50 cm în porțiunea din trupul roții. Restul, de la roată, se subțiază treptat, ajungînd la 35—20 cm. Fusul este așezat pe două tăvălice de lemn, cîte unul la fiecare capăt; fiecare tăvălic e prins la rîndul său pe doi *butuci* mai mici bătuți pe patru pari în pămînt. Prin învîrtirea roții cu fusul se pune în mișcare întregul mecanism. Propriu-zis roata este adevăratul motor al pivei. Roata pivei, construită în întregime din lemn de stejar, e formată din două *cercuri* (tuturugi) și fiecare cerc e format din cinci segmente numite *colaci*. Între cele două cercuri sînt prinse în lat 18 *aripi* (spîțe) din scînduri și ambele cercuri (tuturugi) sînt prinse în cîte un cerc de fier (șină). La fiecare cerc (tuturugă) de lemn sînt două *cruci* de lemn străbătute prin fus și prin colaci. Roata în lungime are circa 1,40 m, iar diametrul fiecărui cerc (tuturugă) e de circa 1,20 m. Apa din vad, amenajată cu iezături pe cele două țărături ale râului, se iuște de la *podul pivei*, înclinat spre roată. Apa izbește în aripile roții, în partea de jos, care se învîrtește în sens invers cursului apei. Debitul de apă care trebuie să fie destul de mare, este hotărîtor în funcționarea pivei. Podul este format din scînduri (blane) bătute cu cuie, strînse una lîngă alta ca o dușumea, străjuite de alte două scînduri, cîte una pe marginile podului. Podul este sprijinit pe stîlpi bătuți în pămînt. Lungimea podului ajunge pînă la 3,20 m și

drei, meist quadratische, scheibenlose Fenster, eines in der Mitte der Wand, wo sich das Wasserrad befindet. Durch dieses kann der Walker den Antriebsmechanismus (Rad, Welle) übersehen und die Stange durchstecken, mit der er das Rad anhält. Durch das tiefliegende Fenster in derselben Wand geht die Welle durch; das dritte Fenster befindet sich in der gegenüberliegenden Wand. In der Wand, die dem Fluß zugekehrt ist, ist eine kleine Öffnung, durch die eine Wasserrinne bis zum Ende der Welle im Innern der Walke führt.

Die Walken im Jaleștal sind in Bezug auf Lage, Bauart und Betrieb einander gleich. Höchstens bietet sich dem Betrachter ein etwas verschiedenes Bild, je nachdem, ob das die Walken stets umgebende Gebüsch dichter oder schütterer ist. Meist ist das Gebäude ganz darin versteckt.

Der Mechanismus der Walke

Die Walken besitzen Wasserantrieb; das Rad versetzt die Nockenwelle in Drehbewegung. Die Nockenwelle ist meist sechs- oder achtkantig zugehauen (ein sechseckiges oder achteckiges Prisma), die zylindrischen Enden sind mit Kerben versehen. Die Nockenwelle ist 7 m lang, der Durchmesser des am Rad befestigten Endes beträgt 50 cm, an der entgegengesetzten Seite verschmälert sie sich bis auf 35—20 cm. Die Enden der Nockenwelle ruhen auf zwei Querbalken (tăvălice), die wiederum von je zwei kleineren Balkengerüsten, bestehend aus einem Querbalken und vier in die Erde gerammten Pfosten, getragen werden. Durch die Drehung des Rades mit der Nockenwelle wird der gesamte Walkmechanismus in Bewegung gesetzt. Das Rad ist der eigentliche Motor der Walke. Es ist vollständig aus Eichenholz hergestellt und besteht aus zwei Radkränzen (tuturugi); jeder Kranz ist aus fünf Teilen (colaci) zusammengesetzt. Zwischen den beiden in Eisenreifen gefaßten Radkränzen sind 18 quergestellte Brettchen (spîțe) angebracht. Die Speichen des Rades werden durch je ein Holzkreuz gebildet, durch dessen Mitte die Welle geht. Das Rad mißt in der Länge etwa 1,40 m, der Durchmesser jedes Radkranzes beträgt etwa 1,20 m. Das Wasser wird durch den Mühlkanal, der an beiden Seiten durch „iezături“ verstärkt ist, über den sogenannten „podul pivei“ (der untere Teil des Mühlkanals) zu dem Rad geleitet. Um ein größeres Gefälle zu erreichen, ist der „podul pivei“ geneigt. Die Walke besitzt ein unterschlächti-

Maiele pivei cu oală din lemn de stejar:
 1. maiul; 2. oala (troacă); 3. brățele; 4. grinda;
 5. popa.

Stampfen mit Walktrog (troacă) aus Eichenholz:
 1. Stampfe; 2. Walktrog; 3. seitliche Stützbalken;
 4. Querbalken (grindă); 5. waagerechte Stützbalken
 (popa).

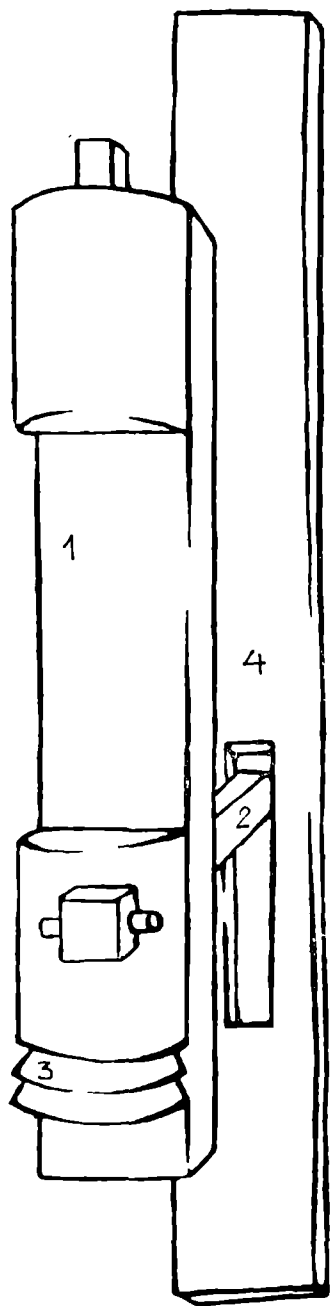
lățimea pînă la 1,40 m. Apa de pe pod cade zgomotoasă și învolburată, izbind direct și puternic aripile roții. Podul pivei este lipsit de scoc. Vuietul puternic al apei se aude din depărtare, cînd mai surd, cînd mai tare. Zgomotul *maielor* (ciocanelor), mai ales cînd lovesc direct pe *oală* (troacă), este cu mult mai puternic și se aude mai departe decît al apei. În fiecare piuă sînt două oale și fiecare oală e prevăzută cu cîte două maie. Oala are lungimea de circa 1,20 m, lățimea de 80 cm, înălțimea de 70 cm; lungimea cavității este de 64 cm în față și de 60 cm în spate; lățimea și adîncimea cavității sînt de 50 cm. Fusul are înfipti în jurul lui opt *dinți* de lemn sau *pene*, care lovesc, ridicînd pe rînd, cînd unul cînd altul, cele două sau patru maie. În realitate, sînt introduse prin fus patru pene care corespund în două părți ale fusului. Toate pivele de pe Jaleș au cîte patru maie. Fiecare pană ridică de coadă cîte un mai. Maiele sînt late de cca 27—30 cm și înalte de 1,60 m pînă la 1,70 m sprijinite între doi stîlpi numiți *urși*, care stau fixați între două *grinzi*. Maiele *bat* ritmic, fiecare alternativ. Ele acționează între cele două grinzi: una în față și alta în spate. Pe grinda din spate (*dos*) sînt prinse *spatele*. Pe margini maiele sînt cuprinse între *obrațe* și două grinzi laterale, numite *babe*, în față și în dos. O grindă la ambele oale are lungimea pînă la 3 m. Obrațele și grinziile sînt prinse de *popi* (bucăți de lemn). La capătul de jos, cu care bat dimia, maiele au crestate două rînduri de *dinți* sau *bureți* — fiindcă seamănă cu bureții — lași de la 14 pînă la 16 cm, iar porțiunea de jos de bureți, lată tot de 14—16 cm e simplă și aceasta lovește direct dimia. Bureții ajută să se învîrtească încontinuu dimia în oală.

Maiele se construiesc numai din *fag*, fiind mai ușor de cioplit, și se schimbă o dată sau de două ori pe an, din cauza bureților care se uzează. Coada maelor se lucrează numai din *stejar*, fiind lemn mai rezistent. Stîlpul care unește cele două grupuri de maie se numește *indrea*.

Pentru a se îngroșa bine dimia, se aruncă apă caldă, aproximativ din oră în oră, în oale, pe vîguri și pe maie, dintr-o căldare

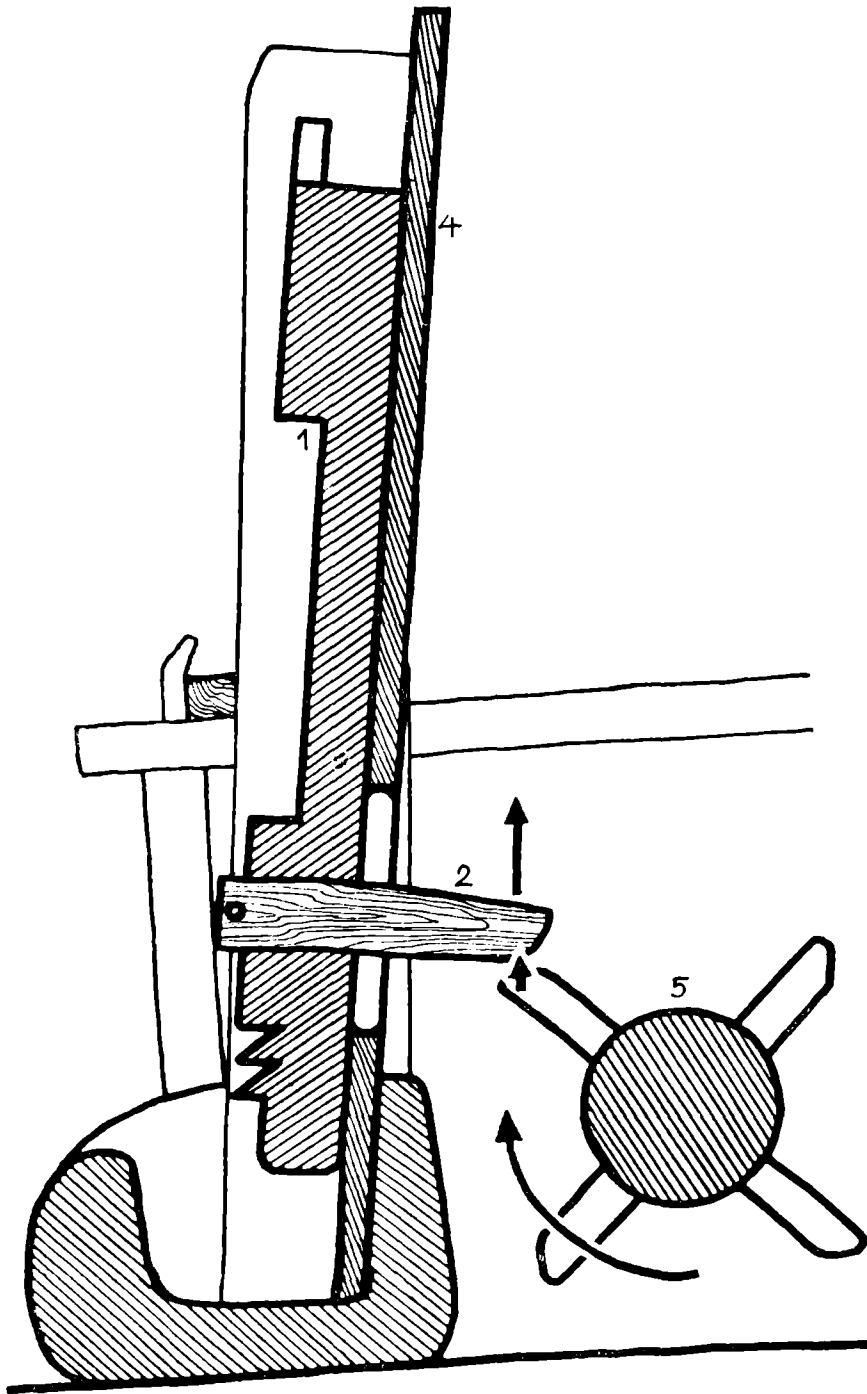
ges Wasserrad, das sich in der dem Flußlauf entgegengesetzten Richtung dreht. Voraussetzung für den Betrieb einer Walke ist eine genügend große Durchflußmenge. Der letzte Teil des Mühlkanals (podul pivei) ist aus Brettern hergestellt, die wie Bodendielen fest aneinanderliegen und mit Nägeln befestigt sind. Der „podul pivei“ wird seitlich durch zwei aufrechtstehende Bretter begrenzt und stützt sich auf in den Boden gerammte Pfähle. Seine Länge beträgt bis zu 3,20 m, die Breite bis zu 1,40 m. Das Wasser trifft rauschend und sich überstürzend unmittelbar und kräftig auf die Schaufeln des Rades. Ein Gerinne fehlt dieser Anlage. Man hört das heftige Rauschen des Wassers schon von weitem, bald dumpfer, bald lauter. Noch kräftiger aber ist der Lärm, den die Stampfen verursachen, vor allem, wenn sie unmittelbar in das Walkloch stoßen, übertönen sie das Geräusch des Wassers. Jede Walke besitzt zwei Walklöcher, wovon jedes mit zwei Stampfen versehen ist. Der Trog für die Walklöcher ist etwa 1,20 m lang, 80 cm breit und 70 cm hoch; die Länge der Öffnung beträgt 64 cm vorne und 60 cm hinten, die Breite und Tiefe 50 cm. Die Nockenwelle der Spindel besitzt acht Holzzapfen, die abwechselnd die Stampfen heben. Eigentlich sind es vier Zapfen, die durch die Welle hindurchgehen und an den entgegengesetzten Enden herausragen. Alle Walken im Jaleștal haben je vier Stampfen. Jeder dieser Zapfen hebt den entsprechenden an der Stampfe angebrachten Zapfen. Die Stampfen sind etwa 27—30 cm breit und 1,60 bis 1,70 m hoch; sie werden von zwei Stützbalken (*urși*) begrenzt, die zwischen zwei weiteren Balken befestigt sind. Zwischen diesen Stützbalken bewegen sich die Stampfen in rhythmischem Wechsel auf und ab. Die Stampfen sind am unteren Teil mit zwei Reihen von 14—16 cm breiten Kerben (*dinți*, *bureți*) versehen, durch die das Tuch ständig herumgedreht wird. Die untere, ebene Fläche der Stampfen, gleichfalls 14—16 cm breit, schlägt unmittelbar auf das im Walkloch befindliche Tuch auf. Die Stampfen werden ausschließlich aus Buchenholz hergestellt, das leichter behauen werden kann. Sie werden zweimal im Jahr ausgewechselt, weil sich die Kerben abnützen. Die Zapfen der Stampfen werden stets aus starkem Eichenholz gefertigt. Der Pfosten, der die beiden Stampfenpaare miteinander verbindet, heißt „indrea“.

Um das Gewebe entsprechend zu verdichten, wird von Stunde zu Stunde warmes Wasser mit einem Kesselchen aus dem großen

Maiele pivei (desen și secțiune):
1. maiele; 2. coada maielei; 3. bureții; 4. spatele;
5. fusul cu penele.

mare, cu o căldărușă, sub care focul arde încontinuu. De aceea piuaritul reclamă însemnate cantități de lemne de foc. Apa aruncată pe maie se scurge pe dimia care-i *bătută*

Stampfe der Walke (Zeichnung und Längsschnitt):
1. Stampfe; 2. Zapfen; 3. Walkenkerben (bureții);
4. Gleitpfosten; 5. Nockenwelle.

Kessel, unter dem ständig Feuer brennt, in das Walkloch auf das Tuch und die Stampfen gegossen. Daher verbraucht man beim Walken beträchtliche Mengen von

permanent în apă caldă. Prin stropirea mailelor și cu apă rece se evită eventualele aprinderi ce s-ar putea ivi prin frecarea lor. De asemenea fusul pivei, la ambele capete, este udat de câte un *șipot* (țuțuroi) ce curge fiecare pe câte un mic jgheab (scoc) de lemn.

Unelte dimierului de care se servește mai des sînt: securea, barda, fierăstrăul, sfredelul, ciocanul, cleștele, sapa, — folosită cînd se îneacă piua, — căldarea mare de aramă pentru fierberea apei și o căldărușă cu care se stropesc maiele și dimia; un par gros cu care oprește piua, înfigîndu-l între aripile roții și o scîndură pusă în latul podului cu care abate apa în lături, înainte de oprire; *berbecul* făcut dintr-un trunchi de lemn de stejar, pentru a bate pari groși și stîlpi în pămînt. Berbecul are lungimea pînă la 70—80 cm și grosimea de la 30—40 cm. În trei sau patru fețe sînt scobite pieziș spre capete șase sau opt găuri, în care se introduc, în formă de toarte, bețe, de obicei de corn, de care e ridicat în sus de trei sau patru oameni și apoi lovesc jos pe stîlp. Berbecul se găsește numai la cîteva dimieri, pentru că el este folosit îndeosebi la construcția și repararea pivelor, morilor și altor edificii.

Mărturii istorice

Pînă la apariția pivelor pe valea Jaleșului, după mărturisirile bătrînilor, dimia se îngroșă și se îndesa pe plasa de nuiele, fiind bătută cu lopata, la marginea rîului, 2—3 zile, pînă se scămoșă. Alteori dimia se freca pe gratia de lemn. Și astăzi se păstrează expresia: „parcă ai făcut dimiile pe gratie“, cînd cineva nu le-a făcut bine în piua.

Prima mențiune documentară despre piua de pe valea Jaleșului, cunoscută pînă în prezent, este într-un document din 1755, fără lună și zi, unde ni se vorbește de moșnenii Coicuțești din Cîmpul-Fomii.¹⁸

Începînd cu secolul XIX, pivele se înmulțesc încontinuu, fiind menționate în diverse acte, legate de moșii, ca și morile.

Drepturi juridice de stăpînire

Stăpînirea asupra pivelor este ereditară, transmisă din tată în fiu. Același drept juri-

Brennholz, denn das Tuch muß beständig in warmem Wasser liegen. Die Stampfen werden zwischendurch mit kaltem Wasser bespritzt, damit sie durch die Reibung nicht zu sehr erhitzt werden. Die beiden Enden der Welle werden gleichfalls mit Wasser besprengt, das durch schmale Gerinne darauf geleitet wird.

Die wichtigsten Werkzeuge des Walkers sind: die Axt, das Schlichtbeil, die Säge, der Bohrer, der Hammer, die Zange, die Haue (wenn die Walke überschwemmt wird), ein großer Kupferkessel zum Erwärmen des Wassers und ein kleiner zum Schöpfen; ferner eine lange Stange, mit der das Rad stillgelegt wird, und ein Brett, womit man das Wasser aus dem Mühlkanal ableitet, bevor das Rad stillgelegt wird; ein 70—80 cm langer und 30—40 cm starker Rammbock aus Eichenholz zum Einschlagen der dicken Pfosten und Pfähle. An drei oder vier Seiten des Rammbocks werden schräg nach oben 6—8 Löcher gebohrt, in die Griffe aus Kornelkirschenholz befestigt werden. Drei bis vier Männer heben den Rammbock an den Griffen hoch und lassen ihn dann auf den Pfosten niederfallen. Der Rammbock wird nur in einigen Walken angetroffen, da er vor allem beim Bau und Ausbessern der Walken, Mühlen und anderer Gebäude verwendet wird.

Geschichtliche Quellen

Den Angaben der Dorfältesten zufolge wurde das Wollgewebe vor dem Auftreten der Walken im Jaleștal auf einem Rutengeflecht mit dem Schlägel am Flußufer 3—4 Tage lang bearbeitet, bis es sich aufraute. Der Ausdruck: „Du scheinst das Tuch auf dem Flechtwerk ‚gerieben‘ zu haben“, hat sich bis heute erhalten, um auszudrücken, daß es nicht richtig gewalkt wurde.

Der erste bisher bekannte urkundliche Nachweis über eine Walke im Jaleștal stammt aus dem Jahr 1755 (ohne Angabe des Monats und des Tages). In dem Dokument werden die Freibauern Coicuțești in Cîmpul-Fomii genannt.¹⁸

Vom Beginn des 19. Jahrhunderts an vermehrte sich die Anzahl der Walken und Mühlen beständig, wie aus verschiedenen Akten, testamentarischen Verfügungen über den Grundbesitz hervorgeht.

Juridische Besitzrechte

Der Besitzanteil an den Walken vererbte sich genau wie bei den Mühlen vom Vater

¹⁸ Document în posesia autorului.

¹⁸ Urkunde im Besitz des Verfassers.

dic există și la mori. De obicei părinții dădeau cureaua de pământ în dreptul vadului, ca zestre, numai unui singur fiu, ca să nu se fărâmițeze. Dacă avea o lățime mai mare, cel puțin de la șase stînjeni în sus, se dădea și la doi sau chiar trei fii, *la vad avînd dreptul de moștenire toți fiii — băieți și fete — oricîți ar fi fost, în mod egal*.

În acest fel, la timpul nepoților și strănepoților, se ajungea să fie cîte 20 și chiar 30 de părtași pe puiă, însă acum cu părți inegale din cauza trupului de moșie care rămînea aproape același, cît și a numărului *inegal*, pe familii, al urmașilor direcți și colaterali. Oricît de mulți părtași ar fi fost pe un vad, fiecare avea dreptul asupra părții sale, s-o lase moștenire, s-o doneze, să facă schimb sau s-o vîndă.

Printr-un zăpis din 28 februarie 1869, Nicolae Dușe din Cîmpul-Fomii vinde Stancăi Dușe, din același sat, partea sa de vad cu dreptul cuvenit la puiă, aflată pe Jaleș în mlaca din Stolojani, pentru care a primit 4 galbeni și patru sfanți.¹⁹ Am dat ca exemplu acest document, pentru că el ne relatează vînzarea numai de vad, cazuri rare, fără restul curelei de pământ.

Așadar, pe puiă puteau să fie părtași de la unul la mai mulți proprietari. Toți cei care aveau pământ în dreptul vadului, de unde începe apa să se mărească („toiască“ — de la toaie=adîncitură de apă), au dreptul la beneficii. Drepturile și datoriile la cota-parte sînt proporționale cu lățimea terenului pe care o are fiecare. Unul, de exemplu, se poate folosi de puiă o lună, altul două săptămîni, altul o săptămînă sau cîteva zile și chiar o zi și tot așa, prin rotație, se schimbă fiecare. Într-un document din 28 mai 1846, aleșii satului Arcani, într-un raport pentru o pricină de puiă între Constantin Berca și Ion Arcanu, din același sat, printre altele, scriu: „... ca să facă ei amîndoi și să stăpînească Radu Berca *trei maie* și numitul Ioan *un mai* (s.n.), cît va ține aceste lemne“.²⁰

Cine avea o *jumătate de mai*, beneficia de puiă 2—3 zile din lună: cel cu *un mai*, be-

auf den Sohn. Meist gaben die Eltern den vor dem Mühlteich gelegenen Landstreifen einem einzigen Sohn als Mitgift, damit der Landbesitz nicht zersplittert werde. War der Landstreifen breiter (von 6 Klaftern aufwärts), erhielten auch zwei, sogar drei Söhne Erbanteile; auf den Mühlkanal selbst hatten alle Söhne und Töchter, wir viele es auch sein mochten, ein Anrecht.

Auf diese Weise kam es in der zweiten und dritten Generation so weit, daß 20, ja selbst 30 Erben Anteile an einer Walkmühle besaßen, jetzt aber zu ungleichen Teilen, denn der Grundstock des Erbes blieb nahezu der gleiche, während die Anzahl der Verwandten ersten und zweiten Grades nicht die gleiche war. Wie viele Teilhaber an einem Mühlkanal auch immer gewesen sein mochten, jeder hatte das Recht, seinen Anteil zu vererben, zu verschenken, zu tauschen oder zu verkaufen.

Am 28. Februar 1869 schließt Nicolae Dușe aus Cîmpul-Fomii einen Kaufvertrag mit Stancăi Dușe aus demselben Dorf über seinen Anteil an dem Mühlkanal mit dem entsprechenden Anteil an der Walke in der Gemarkung der Gemeinde Stolojani im Jaleștal; der Kaufpreis betrug 4 Gulden und 4 Zwanziger.¹⁹ Wir erwähnen diesen Akt als Beispiel, weil daraus hervorgeht, daß, in seltenen Fällen allerdings, nur der Anteil am Mühlbach veräußert wurde, nicht aber auch das dazugehörige Land.

Es konnten also nicht nur eine, sondern mehrere Personen Besitzrechte an einer Walke haben. Alle diejenigen, die Land an der Flußstelle besaßen, wo das Bett sich vertiefte (toaie=Wassertiefe) hatten das Nutzrecht. Die Besitzanteile stehen im Verhältnis zu der Breite des Landbesitzes jedes einzelnen. Der eine beispielsweise darf die Walke einen Monat lang, ein anderer zwei Wochen, ein dritter eine Woche oder einige Tage, je einen einzigen Tag, und zwar abwechselnd der Reihe nach benützen. In einer Urkunde vom 28. Mai 1846 schreiben die Gemeindevertreter von Arcani in einem Bericht über einen Rechtsstreit in Walkerangelegenheiten zwischen Constantin Berca und Ion Arcanu in demselben Dorf: „... sie mögen beide walken, Radu Berca soll Anrecht auf drei Hämmer und der besagte Ion auf einen Hammer haben, solange dieses Holz dauert“.²⁰

Wer das Recht auf einen halben Hammer besaß, konnte die Walke 2—3 Tage monatlich benützen, wer einen Hammer besaß

¹⁹ Document în posesia autorului.

²⁰ Cf. V. Cărbăș, *op. cit.*

¹⁹ Urkunde im Besitz des Verfassers.

²⁰ Vgl. V. Cărbăș, *a. a. O.*

neficia 7 zile (o săptămână) din lună; cel care avea două maie sau „o gură de piuă“, beneficia 15 zile din lună și așa mai departe. Săteanul care avea pământul suficient de lat, cazuri foarte rare, putându-și face vadul și piuă în dreptul averii sale, era singur stăpîn. Dar și această stăpînire de unul singur era temporară, căci din cauza fiilor, nepoților și așa mai departe, se ajungea iarăși la drepturi în părți egale și inegale la vad și piuă. Aceeași situație exista și la mori.

Cheltuielile de construcție și întreținere sînt proporționale cu cota-parte a fiecărui pătaș. Pe măsură ce se mărește numărul moștenitorilor pătași, încep să apară litigiile și diversele pricini de judecată.

Subliniem că morăritul și piuăritul nu formează o meserie de specializare, ci — cum am mai arătat — sînt părți accesorii în sistemul gospodăriei sătești. Morarul și piuarul (dimierul) pot să fie cu amîndouă ocupațiile. Se ocupă cu agricultura, viticultura, pomicultura etc., în aceeași măsură ca și ceilalți săteni.

În a doua jumătate a secolului XIX și prima jumătate a secolului XX pivele s-au înmulțit în așa măsură, încît *această parte a Jaleșului a devenit cel mai important centru din întreaga Oltenie*. În Runc și Sănătești, fiind sate de clăcași, pivele au apărut spre sfîrșitul secolului XIX.

Ca și pentru mori am alcătuit un tabel statistic al pivelor între anii 1900—1950:

Satele Dörfer	Anul Jahr	Pive Walken	Recens. din ²¹ 1899, suflete Volkszählung ²¹ 1899, Einwohner	Anul Jahr	Pive Walken	Recens. din ²² 1941 suflete Volkszählung ²² 1941, Einwohner
Runc	1900	4	1528, trecut și Dobrița	1950	5	1330
Sănătești	1900	7	trecut la Arcani	1950	1	491
Arcani	1900	35	1715	1950	20	955
Cîmpofeni	1900	27	trecut la Arcani	1950	24	619
Stoilojani	1900	14	803	1950	5	717
Stroieșui	1900	—	832	1950	—	585
	Total:	87	4878	Total:	55	4786

²¹ Col. I. Vasiliu-Năsturel, *Dict. geogr. al jud. Gorj*, pag. 310 și urm.

²² După statistica recensămîntului din 1941, întocmit de Sabin Manuilă; numărul pivelor e luat de la primăriile respective și verificat pe teren.

7 Tage (eine Woche) im Monat; wer zwei Hämmer oder „ein Walkloch (o gură de piuă) besaß, hatte das Recht auf 15 Monats-tage usf. Ein Dorfbewohner, der über genügend Land verfügte, um einen Mühlkanal und eine Walke auf eigenem Boden zu errichten, was selten vorkam, war der Alleinbesitzer. Aber auch dieser Alleinbesitz war zeitlich begrenzt, denn durch die Vererbung auf die Söhne, Enkel usf. gelangte man wieder zu gleich- und ungleich großen Anrechten an dem Mühlkanal und der Walke. Das gleiche gilt auch von den Mühlen.

Die Kosten für den Bau und die Instandhaltung standen im Verhältnis zu dem Anteil jedes einzelnen. Je mehr sich die Anzahl der Mitbesitzer vergrößerte, desto häufiger entstanden Streitigkeiten und Gerichtsprozesse.

Wir betonen, daß Müllerei und Walken kein Gewerbe waren; wie schon gesagt, waren es Nebenbeschäftigungen innerhalb der Bauernwirtschaft. Ein Bauer konnte sowohl Müller als auch Walker sein und indessen Ackerbau, Wein- oder Obstbau wie jeder andere Dorfbewohner betreiben.

In der zweiten Hälfte des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts vermehrte sich die Anzahl der Walken in dem Maße, daß dieser Teil des Jaleștales das bedeutendste Zentrum in ganz Oltenien wurde. In Runc und Sănătești, die hörige Dörfer waren, traten die Walken erst gegen Ende des 19. Jahrhunderts auf.

Wie für die Mühlen haben wir auch für die Walken eine Statistik der Jahre 1900—1950 aufgestellt:

²¹ Col. I. Vasiliu-Năsturel, *Dictionar geografic al județului Gorj*, S. 310 u.f.

²² Nach der von Sabin Manuilă hergestellten Statistik der Volkszählung von 1941; die Anzahl der Walken ist in den betreffenden Rathäusern festgestellt und im Gelände nachgeprüft worden.

Acest tabel statistic ne indică faptul că dezvoltarea maximă a pivelor este în jurul anului 1900. Menționăm că pe la 1900 se aflau și în Cornești, alături de Stolojani, două pive.²³

E de remarcat că din ultimele decade ale primei jumătăți a secolului XX, pivele s-au redus simțitor în Runc, Sănătești și Stolojani. Centrul lor de greutate a rămas doar în Arcani și în primul rând Cîmpofeni. Runcanii și Sănăteștii le-au înlocuit cu varnițele și fierăstraiele (joagărele), iar Stolojanii cu grădăritul. În Stroești n-au putut fi pive din cauza Sohodolului care le îneacă. În schimb, din lipsă de pive, Stroeștii au devenit un cunoscut centru de olărie din Oltenia.

Iarna e sezonul cel mai bun pentru pive, pentru că femeile, nefiind ocupate cu munca agricolă, au timp de țesut dimia.

Dimia este adusă pe cai, așezată în teancuri de la 5—15 viguri — în funcție de lungimea vigurilor. Majoritatea dimierilor le aduc cu căruțele; mai înainte, mai mult cu caii. Aceste viguri de dimie sînt aduse din județele Gorj, Mehedinți, Dolj, fostul județ Romanați și chiar din Olt, cîtva timp, între cele două războaie mondiale.

Din județul Vîlcea nu s-au adus niciodată viguri, pentru că și vîlcenii au pivele lor instalate pe rîurile Bistrița și Luncavăț, care sîervesc interesele locale.

Parte din gorjenii dinspre Vaideieni și Novaci, fiindu-le mai aproape, mai curînd trec Carpații la pivele și vîltorile din Mărginimea Sibiului.²⁴ Alții se duc la pivele de pe Gilort.

Cei care aduc dimia din Dolj și Romanați fac la un drum, dus și întors, cu căruța, între 10—30 zile. Uneori, cîte unii dimieri, cînd adună multe viguri, le transportă cu trenul pînă la Tg. Jiu și de aici cu căruțele pînă acasă.

Locuitorii din satele mai apropiate de centrul pivelor de pe Jaleș aduc dimia așezată în suluri, în cîrcă (spinare), din care cauză sînt numiți *cîrcași*. Aceștia trag la dimierii „gazde”, căci fiecare își face cîte un astfel de

Aus dieser statistischen Tabelle geht hervor, daß die Walken ihren höchsten Entwicklungsstand um das Jahr 1900 erreichten. Wir erwähnen, daß im Jahr 1900 in Cornești bei Stolojani gleichfalls zwei Walken bestanden.²³

Hervorzuheben wäre, daß in den letzten Jahrzehnten der ersten Hälfte des 20. Jh. die Anzahl der Walken in Runc, Sănătești und Stolojani merklich zurückging. Nur Arcani und vor allem Cîmpofeni blieben weiterhin ein Mittelpunkt des Walkergewerbes. Die Bewohner von Runc und Sănătești ersetzten das Walken durch Kalkbrennen und Sägemühlen, in Stolojani verlegten sie sich auf den Gartenbau. In Stroești konnten keine Walken errichtet werden, weil sie vom Sohodol überschwemmt worden wären. Dafür ist Stroești aber ein bekanntes Töpferzentrum Olteniens.

Die Tuchwalken waren vor allem während der Wintersaison in Betrieb, weil die Frauen dann mit der Feldarbeit nicht beschäftigt waren und Zeit zum Weben fanden.

Früher wurden die Wollgewebe meist zu Pferde von den Walkern eingesammelt; je nach der Länge des Gewebes wurden 5—15 Stück auf ein Pferd geladen. Später wurden sie meist mit Wagen befördert. Die Wollgewebe wurden in den Kreisen Gorj, Mehedinți, Dolj, im ehemaligen Kreis Romanați und eine Zeitlang (zwischen den beiden Weltkriegen) selbst im Kreis Olt eingesammelt.

Aus dem Kreis Vîlcea brachte man kein Wollgewebe, da die Bewohner eigene Walken am Bistrița- und Luncavățfluß besaßen, die den lokalen Bedarf deckten.

Ein Teil der Bevölkerung aus dem Kreis Gorj, aus der Gegend von Vaideni und Novaci, zogen es vor, die nähergelegenen Walken und Wirbelkörbe jenseits der Karpaten in der Mărginimea Sibiului (Umgebung von Hermannstadt) aufzusuchen.²⁴ Andere wiederum nahmen die Walken am Gilort in Anspruch.

Die Walker, die das Wollgewebe in den Kreisen Dolj und Romanați einsammelten, brauchten für einen Weg hin- und zurück zwischen 10 und 30 Tagen. Hatten sie eine größere Menge zu befördern, schickten sie die Gewebe per Eisenbahn bis Tg. Jiu, um sie dann mit Wagen bis zu den Walken zu schaffen.

Die Bewohner der nähergelegenen Dörfer bringen das zusammengerollte Gewebe auf

²³ M.D.G. *al României*, vol. II, p. 653.

²⁴ Cf. Cornel Irimie, *Pivele și vîltorile din Mărginimea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, Sibiu, 1956, p. 65.

²³ M.D.G. *al României*, Bd. II, S. 653.

²⁴ Vgl. Cornel Irimie, *Pivele și vîltorile din Mărginimea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, Sibiu, 1956, S. 65.

cunoscut. Stau și ei la pui unde taie lemne pentru foc și îngrijesc de dimie până li se „face“. Plătesc apoi dimierului pentru fiecare cot (0,64 m) de dimie bătută în pui.

Când dimierii sînt plecați după dimie, se spune că au plecat „în plasă“, „la vale“ sau „în Mehedinți“, indiferent dacă sînt în Mehedinți, Dolj, Romanați sau chiar în Gorj. Aceasta se explică datorită faptului că mai înainte vreme județul Mehedinți era mult mai mare decît Gorjul și Doljul. Așa că dacă dimierii plecau înspre apus sau înspre sud, tot de Mehedinți dădeau.

Fiecare dimier își are drumul și „plasa“ sa. De aci și expresiile frecvente: „mergi pe drumul dimierilor“, „a plecat pe drumul dimierilor“ etc.

Satele și comunele din care adună dimierii vigurile alcătuiesc o „plasă“. Sînt dimieri care au mai multe plase, cu distanțe mari între ele. Într-o plasă pot să intre și mai mulți dimieri, dar fiecare trebuie să-și găsească și să-și asigure oamenii săi.

Proprietarul de dimie își așteaptă dimierul său, chiar dacă alți dimieri se află mai dinainte în această „plasă“. Aceste plăși sînt ereditare, moștenindu-se din tată în fiu. Și, de asemenea, din tată în fiu, se merge tot pe aceleași drumuri ale dimierilor. Dacă fiul nu vrea să devină dimier, sau din lipsă de urmași, dimierul donează plasa cui vrea el, avînd grijă ca mai înainte să anunțe pe prietenii săi din plasă de noul dimier, căci altfel mulți din aceștia refuză să-i dea în primire dimia.

Fiecare dimier are una sau două gazde în plasa sa. Acolo intră la orice oră din zi și din noapte. I se dă hrana și toată întreținerea lui și cailor săi, fără plată, dar și el îi „face“ dimia în pui tot gratuit. Dimierul, cînd adună vigurile de prin sate, strigă: „cioareci, cioareci“. Cel care are dimia gata, iese la poartă în drum sau îl invită pe dimier în curte și i-o dă în primire. Dimierul îi măsoară dimia și notează în carnetul său numele și prenumele, satul, numărul vigurilor și lungimea fiecărui vig, avînd grijă, ca înainte, să numeroteze fiecare vig, începînd cu numărul unu. Mai de demult, cei care nu știau

dem Rücken zu den Walkzentren im Jales-tal, deswegen nennt man sie „cîrcaș“ (von cîrcă=Rücken). Sie kehren bei den Walkern, ihren Gastfreunden, ein, denn jeder erwirbt sich im Laufe der Zeit einen solchen Bekannten. Sie bleiben hier, bis ihr Gewebe fertig ist, spalten Holz und kümmern sich um die Bearbeitung ihres Tuches. Sie bezahlen dem Walker pro Elle (0,64 m) Tuch.

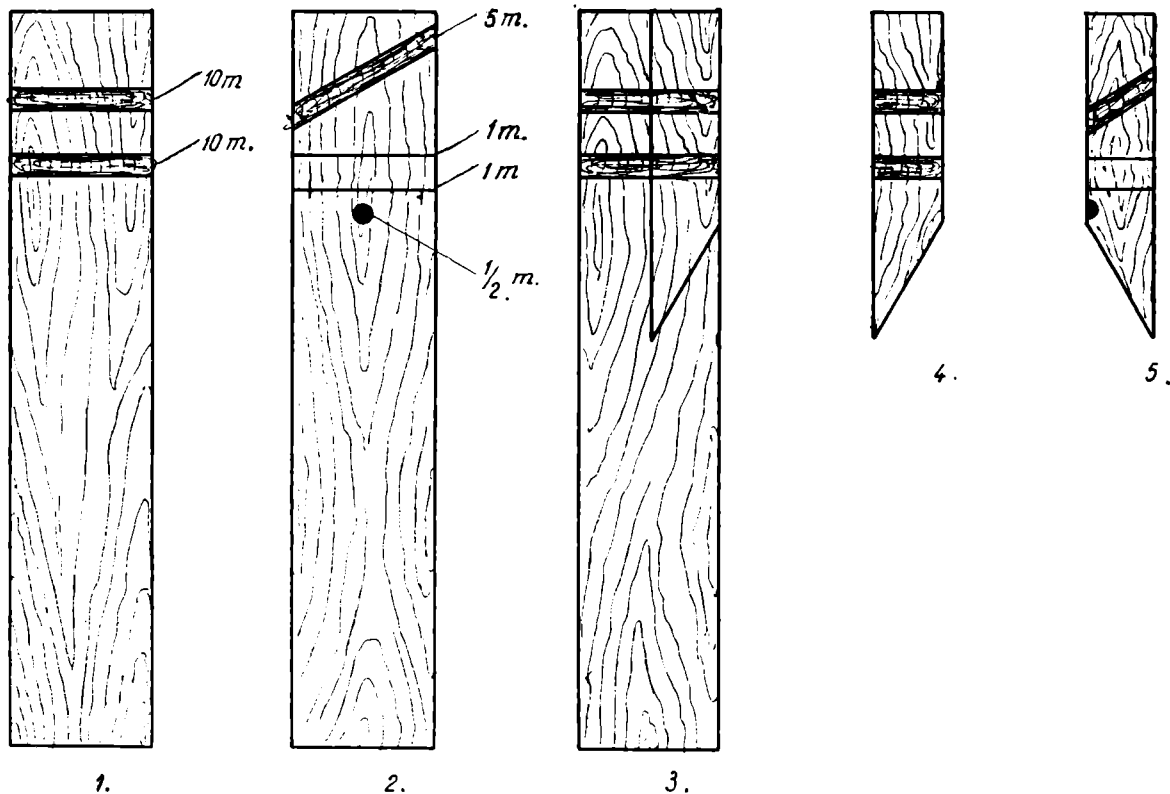
Wenn die Tuchwalker unterwegs waren, um die Gewebe einzusammeln, heißt es, sie seien im „Bezirk“ (plasă), „im Tal“ oder in „Mehedinți“, gleichgültig, ob sie sich tatsächlich in Mehedinți oder in Dolj, Romanați und selbst in Gorj aufhalten. Das erklärt sich daraus, daß der Kreis Mehedinți ehemals viel umfangreicher als Gorj und Dolj war. Ob die Tuchwalker also nach Westen oder Süden hin aufbrachen, sie stießen immer auf den Kreis Mehedinți.

Jeder Tuchwalker hat seinen eigenen Weg und seinen eigenen „Bereich“. Daher die üblichen Redewendungen: „Du gehst den Weg der Tuchwalker“, „Er ist auf dem Weg der Tuchwalker“ usw.

Die Dörfer und Gemeinden, aus denen die Walker die Gewebe einsammeln, bilden ihren „Bereich“ (plasa). Es gab auch Tuchwalker, die mehrere weit auseinanderliegende Bereiche hatten. Andererseits konnten auch mehrere Walker in einem Bereich tätig sein, doch hatte jeder seine bestimmten Kunden.

Der Eigentümer des Wollgewebes wartet auf seinen Tuchwalker, selbst wenn andere vorher in das Dorf kommen. Diese Bereiche vererbten sich vom Vater auf den Sohn und ebenso benützten die Söhne die gleichen sogenannten „Walkerwege“ wie die Väter. Wenn der Sohn diese Beschäftigung nicht ausüben wollte oder kein Nachfolger vorhanden war, vergab der Walker seinen Bereich nach Gutdünken, er verständigte aber seine Kunden von der Ankunft eines neuen Walkers, sonst hätten sich viele von ihnen geweigert, ihm ihr Tuch anzuvertrauen.

Jeder Walker besitzt einen oder zwei Gastgeber in seinem Bereich. Er findet dort zu jeder Tages- und Nachtzeit Einlaß. Er erhält für sich und seine Pferde unentgeltlich Nahrung und Unterkunft, dafür bearbeitet er ihr Gewebe in der Walke gleichfalls unentgeltlich. Wenn der Walker in ein Dorf kommt, ruft er: „cioareci, cioareci“. Wer sein Gewebe bereit hat, tritt damit auf die Straße oder lädt den Walker in den Hof ein, um es ihm dort zu übergeben. Der Walker mißt das Gewebe und schreibt in ein Heft Namen, Vornamen, Dorf, die Anzahl der Gewebe

Răbojul.

Kerbholz (răboj).

carte însemnau cantitatea dimiei pe răboj. Pe o față a răbojului, printr-o creștătură orizontală, scobită, se însemna 10 metri; în dos, printr-o creștătură diagonală, — 5 metri; printr-o simplă tăietură orizontală — un metru; iar printr-un punct scobit cu vârful briceagului — o jumătate de metru. Fiecărui proprietar de dimie i se făcea un răboj. După ce i se însemna toată cantitatea dimiei, dimierul oprea o jumătate din partea însemnată a răbojului, numită *țâncuș*, iar restul răbojului (cotorul) rămânea proprietarului de dimie. Unii dimieri foloseau termenii de *țâncuș* sau *țâncușă* pentru întregul răboj. La înapoiere dimierul anexa *țâncușul* la partea răbojului rămasă proprietarului. Dacă la anexarea *țâncușului* la cotor nu coincideau creștăturile, însemna că unul din ei și-a pierdut sau și-a schimbat partea sa din răboj, intenționat, și

und ihre Länge; jedes Gewebe erhält eine Nummer. Ehemals vermerkten diejenigen, die nicht schreiben konnten, die Gewebe auf einem Kerbholz. Auf der einen Seite des Kerbholzes wurden durch eine waagerechte Kerbe 10 m angemerkt, auf der anderen Seite bedeutete eine diagonale Linie 5 m, ein einfacher, waagerechter Einschnitt 1 m, ein mit dem Taschenmesser eingekratzter Punkt $\frac{1}{2}$ m. Für jeden Kunden wurde ein Kerbholz angefertigt. Nachdem die ganze Länge des Gewebes darauf verzeichnet war, wurde das Kerbholz in zwei Stücke geteilt; der Tuchmacher behielt einen Teil des Kerbholzes (*țâncuș*) für sich, den andern Teil (cotor) erhielt der Besitzer. Einige Walker bezeichneten mit dem Ausdruck „*țâncuș*“ oder „*țâncușă*“ das ganze Kerbholz. Bei seiner Rückkehr fügte der Walker seinen Teil des Kerbholzes an den seines Auftraggebers; wenn die Schnittflächen nicht übereinstimmten, bedeutete es, daß einer von beiden seinen Teil des Kerbholzes verloren oder absichtlich ausgewechselt hatte, wodurch Streitigkeiten zwi-

atunci se nășteau pricini între ei. Răbojul era un document atât de sigur, încît, și cînd dimierii cu știință de carte se prezentau cu carnet, mulți proprietari de dimie, chiar pînă tîrziu, le cereau să li se facă tot răbojuri.

Între dimieri și proprietarii de dimie se creau relații bazate pe încredere reciprocă. I se dădeau dimierului atîtea viguri de dimie fără nici o iscălitură, fără nici un act la mîină, ci numai pe un simplu răboj, fără nume, fără adresă, ci numai cu cîteva semne convenționale. Se creau relații de prietenie, schimb de idei, de cîntece și jocuri populare, de artă populară etc.

Plasele dimierilor din Cîmpofeni și anumite aspecte din viața lor de dimieri

În paginile următoare dăm „plasele“ dimierilor numai din satul Cîmpofeni, ca o exemplificare documentară, cît și anumite aspecte din viața dimierilor.

Am ales satul Cîmpofeni, deoarece în ultima vreme rămăsese singurul sat de pe valea Jaleșului ca centru mai important, cu cele mai multe pive.

Plasa lui Grigore Bălan — era compusă din următoarele comune din județul Mehedinți: Hoțu, Broscari, Rogova, Vînjuleț ș.a.

Grigore Gr. Bălan a avut pîua așezată la locul numit *Cătănești*. A fost construită în a doua jumătate a secolului XIX. La început erau patru „moși“ pe pîuă, făcînd pe rînd cîte o săptămîină: aveau deci fiecare ca parte a sa „cîte un mai“.

Grigore Bălan, tatăl, însemna vigurile pe „țîncușă“, iar Grigore Gr. Bălan, fiul, pe carnet. Acesta aducea la un drum, cu o căruță cu doi cai, între 5—40—50 viguri. Un drum, dus-întors, dura 8—10 zile. Conflicte n-a avut cu nici un proprietar de dimie; i s-a pierdut însă de două ori cîte un vig. „Le-am plătit de bună voie, fără judecată“, spunea el. De pe urma dimiilor „ne-am ținut viața“ — continuă Gr. Gr. Bălan.

Plasa lui Gheorghe G. Neagu — jud. Mehedinți: Bistrețul, Broscari, Rogova, Vînjuleț și Pătulele.

Gheorghe G. Neagu a avut pîuă și moară.

Pîua lui Gheorghe G. Neagu era așezată pe locul lui Dumitru Radu Bălan și avea o

schien ihnen entstehen konnten. Das Kerbholz war ein so sicherer Ausweis, daß viele Besitzer, selbst wenn ein schriftkundiger Walker sein Heft hervorzog, trotzdem darauf bestanden, daß der Walker das Gewebe auf einem Kerbholz verzeichne.

Zwischen den Walkern und ihren Kunden bestand ein Vertrauensverhältnis. Man übergab dem Walker eine Anzahl von Geweben ohne Unterschrift, ohne schriftliches Dokument, nur auf ein einfaches Kerbholz hin, das ohne Namen und Adresse, nur von einigen überkommenen Zeichen bedeckt war. Durch diesen Verkehr entstanden freundschaftliche Beziehungen zwischen Auftraggeber und Auftragnehmer, fand ein Austausch von Gedanken, Liedern, Volkstänzen und Volkskunst statt.

Die Bereiche der Tuchwalker aus Cîmpofeni und einiges aus ihrem Leben

Im folgenden wollen wir als Beispiel die Bereiche der Walker aus Cîmpofeni anführen wie auch einige Aspekte aus ihrem Leben.

Wir haben das Dorf Cîmpofeni gewählt, weil es das letzte bedeutende Zentrum mit den meisten Walken im Jaleștal ist.

Der Bereich des Grigore Bălan umfaßte folgende Gemeinden im Kreis Mehedinți: Hoțu, Broscari, Rogova, Vînjuleț u. a.

Grigore Gr. Bălan besaß eine Walke in dem Cătănești genannten Ort, die aus der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts stammte. Anfangs waren vier Bauern an der Walke beteiligt, jeder hatte das Anrecht auf eine Woche im Monat, jeder nannte somit einen Hammer sein Eigentum.

Grigore Bălan, der Vater, vermerkte die Gewebe noch auf dem Kerbholz, sein Sohn Grigore Gr. Bălan schon in einem Heft. Von einer Fahrt brachte er mit seinem zweispännigen Pferdefuhrwerk zwischen 5—40—50 Gewebe mit. Eine Fahrt hin und zurück dauerte 8—10 Tage. Niemals geriet er mit einem seiner Auftraggeber in Streit, zweimal hingegen ging ihm je eine Geweberolle verloren. „Ich habe sie freiwillig bezahlt, ohne Gerichtsentscheid“, sagte er. „Vom Walken lebten wir“, setzte Gr. Gr. Bălan fort.

Zum Bereich des Gheorghe G. Neagu, im Kreis Mehedinți, gehörten die Dörfer: Bistrețul, Broscari, Rogova, Vînjuleț und Pătulele.

Gheorghe G. Neagu besaß Anteile an einer Walke und an einer Mühle.

Die Walke war auf dem Besitz des Dumitru Radu Bălan errichtet und hatte außer Gheorghe Neagu noch 2 Mitbesitzer. Er

„gură de piuă“, adică o oală cu două maie, avînd dreptul două săptămîni din lună.

Dimia o aducea cu căruța cu doi cai. La un drum, dus și întors, la care făcea între 8—10 zile, aduceau de la 20—100 de viguri pe care le însemna pe carnet. Conflicte cu proprietarii de viguri n-a avut, cu toate că i s-au înstrăinat odată șapte viguri și altă dată opt viguri. Le-a plătit pe toate fără judecată.

Dacă conflicte n-a avut cu proprietarii de viguri, a avut în schimb certuri cu Constantin Popescu, vecin cu piuă, din cauza că acestuia din urmă i se îneca piuă; la justiție însă nu au ajuns.

Piuă și moara i-au folosit pentru „întreținerea casei“.

Plasa lui Ion P. Niculescu — jud. Mehedintzi: Dobra, Slașoma, Bălăcița, Oprișor, Vlădaia, Almăjel, Stricovița, Pădina.

Ion Petre Niculescu a avut piuă așezată aproape de „Gura Apelor“ (locul de vărsare a Solohodului în Jaleș). El avea la această piuă, ca parte a sa „o jumătate de gură“, venindu-i rîndul o săptămînă pe lună.

Aducea cu căruța la un drum cîte 30—100 de viguri; uneori și cîteva sute, pentru care îi erau necesare între 8—12 zile. Vigurile, și el și tatăl său amîndoi neștiutori de carte — le însemna pe răboj. Piuă s-a distrus în 1950. Rosturi pe lîngă casă, de pe urma piuăritului, nu și-a făcut, dar a cumpărat „ceva pămînt“.

Plasa lui Dumitru I. Horia — jud. Mehedintzi: Vinjuleț, Rogova, Cioroboreni, Pătulele și Gruia.

Dumitru Istrati Horia a avut ca parte a sa cîteva zile la piuă lui Gheorghe G. Neagu, unde ajunseseră la o vreme vreo 32 de părtași.

Aducea pînă la 20—25 viguri cu calul, așezate în două teancuri. Făcea cîte 8—15 zile la drum. Tatăl său, Niță Istrate Horia, însemna vigurile pe răboj, iar el pe carnet.

A avut certuri, fără procese, cu proprietarii de viguri, sub motiv că i le înapoia prea scurte. El le spunea însă că „atîta au intrat la apă“. De pe urma dimiilor „plăteam impozitele și ne vedeam și noi cu o haină în spinare“ — încheie Dumitru I. Horia.

selbst besaß ein „Walkloch“, d. h. einen Trog mit zwei Hämmern, und das Anrecht monatlich zwei Wochen zu walken.

Die Wollgewebe beförderte er mit einem zweispännigen Wagen zur Walke. 8—10 Tage brauchte er für eine Fahrt hin und zurück. Auf einer Fahrt sammelte er 20—100 Wollgewebe, die er in ein Heft aufschrieb. Er hatte keinen Streit mit den Besitzern des Tuches, obgleich ihm einmal sieben und ein anderes Mal acht Geweberollen entwendet wurden. Er bezahlte den Schaden, ohne daß ein Gerichtsentscheid notwendig gewesen wäre.

Wenn er auch mit seinen Kunden nicht in Streit geriet, so kam es doch zu Uneinigkeiten mit Constantin Popescu, der die benachbarte Walke besaß, u. zw. als dessen Anlage überschwemmt wurde; auch diese Streitsache wurde nicht vor Gericht ausgetragen.

Die Walke und die Mühle dienten ihm „zum Unterhalt seiner Familie“.

Der Bereich des Ion P. Niculescu im Kreis Mehedinți bestand aus folgenden Dörfern: Dobra, Slașoma, Bălăcița, Oprișor, Vlădaia, Almăjel, Stricovița, Pădina.

Die Walke des Ion Petre Niculescu lag nahe der Mündung des Sohodol in den Jaleș. Er hatte Anrecht auf ein „halbes Walkloch“, so daß er monatlich eine Woche lang walken durfte.

Er beförderte auf einer Wagenfahrt 30—100 Gewebe, manchmal auch mehrere hundert, wofür er 8—12 Tage benötigte. Sowohl er als auch sein Vater waren des Lesens und Schreibens unkundig und verzeichneten die Gewebe auf dem Kerbholz. Die Walke wurde 1950 abgetragen. Von seiner Arbeit mit der Walke hat er nichts zurücklegen können, er kaufte nur „etwas Land“.

Der Bereich des Dumitru I. Horia, im Kreis Mehedinți bestand aus den Dörfern: Vinjuleț, Rogova, Cioroboreni, Pătulele und Gruia.

Dumitru Istrati Horia hatte das Anrecht, einige Tage in der Walke des Gheorghe G. Neagu zu walken, an der zu einer gewissen Zeit 32 Bauern beteiligt waren.

Er brachte mit seinem Pferd 20—25 Geweberollen von einem Weg mit. Er verbrachte je 8—15 Tage unterwegs. Sein Vater, Niță Istrate Horia verwendete noch das Kerbholz, er selbst schon ein Heft.

Er hatte mit seinen Kunden Streitigkeiten, ohne daß diese aber vor Gericht ausgetragen wurden. Die Besitzer des Tuches behaupteten, er habe ihnen zu kurze Stücke zurückgebracht. Er antwortete ihnen, „sie seien im

Plasa lui Vasile I. Băluțescu — jud. Dolj: Desa, Poiana Mare, Ciupercenii Noi, Racova, Tunarii vechi, Tunarii Noi ș. a.

Vasile I. Băluțescu a avut puiă în vale la „Stroioni“, fiind „veche din strămoși“. Erau patru părtași pe această puiă. „Am avut ca partea mea de moștenire un mai“ — ne-a mărturisit V. I. Băluțescu, având deci dreptul să o folosească șapte zile din lună.

Vigurile le aducea cu căruța cu doi cai. Le însemna pe carnet, iar tatăl său pe răboj. Conflicte cu proprietarii de viguri n-a avut și nu i-a dispărut niciodată vreun vig. „Dormeam în căruța — ne spunea el — și aveam mare grijă.“ De asemenea cu ceilalți părtași ai pivei n-a avut nici un conflict. Puiă i-a folosit, ca și tatălui său, „pentru întreținerea casei.“

Plasa fraților Dumitru și Ion I. Rădoi — jud. Dolj: Segarcea, Cerăț, Bîrca, Goicea, Cîrna, Măceșul de Sus.

Dumitru I. Rădoi și fratele său Ion au fost părtași pe puiă de la Gura Apelor, la care au avut ca parte a lor de moștenire un sfert de mai, adică două zile pe lună. Aduceau dimia cu căruța, vigurile le însemnau pe răboj și câteodată pe carnet.

Plasa lui Constantin C. Firoiu — jud. Dolj: Giubegea, Perișor, Măracine, Mîrza, Sălcuța, Terpezița și Tencănu.

Constantin C. Firoiu a avut ca moștenire „un sfert de puiă“, adică un mai, având dreptul la 7 zile din lună. Puiă a fost așezată la „Măriești“. Aducea dimia cu căruța și o însemna pe răboj.

Plasa lui Dumitru C. Firoiu — jud. Mehedinți: Lupșa de Sus, Iercea, Corcova, Cotoroia de Sus, Severinești, Gîrbovăț.

Dumitru C. Firoiu a avut partea sa de moștenire la aceeași puiă cu fratele său Constantin C. Firoiu, la care avea cinzi zile pe lună. Acesta aducea între 3—25 de viguri cu calul, la un drum de 5—7 zile.

Plasa lui Vasile C. Firoiu — jud. Mehedinți: Roșiua, Ploștina, Meriș, Ciovîrnășani, Căzănești, Roșia, Husnicioara ș. a.

Vasile C. Firoiu a avut puiă așezată la „Cătănești“. Pe partea sa, luată de moștenire, a avut dreptul la 21 de zile pe lună.

Aducea cu căruța cîte 10—80 de viguri și de multe ori peste 100, la un drum de 8—10 zile.

Deși a știut carte, timp de aproape 60 de ani cît a practicat această meserie de dimier,

Wasser so stark eingegangen“. Das Walken brachte ihm soviel ein, daß er die Steuern bezahlen und „mich und meine Familie kleiden konnte“, meinte Dumitru I. Horia.

Der Bereich des Vasile I. Băluțescu im Kreis Dolj umfaßte die Dörfer Desa, Poiana Mare, Ciupercenii Noi, Racova, Tunarii Vechi, Tunarii Noi u. a.

Vasile I. Băluțescu besaß eine von den Vätern ererbte Walke im Tal bei „Stroioni“. Sie waren vier Teilhaber. „Ich hatte einen Hammer als Anteil geerbt“, berichtete V. I. Băluțescu, er hatte also das Recht, die Walke sieben Tage im Monat zu benutzen.

Er brachte die Geweberollen auf einem zweispännigen Wagen. Er selbst verzeichnete sie in einem Heft, sein Vater noch auf dem Kerbholz. Er hatte niemals Streitigkeiten mit seinen Auftraggebern, und es ist ihm auch nie ein Stück abhandengekommen. „Ich schlief auch auf dem Wagen und gab sehr gut acht“, sagte er. Auch mit den anderen Teilhabern an der Walke geriet er niemals in Streit. Die Walke diente ihm wie auch seinem Vater dazu, den Unterhalt der Familie zu bestreiten.

Der Bereich der Brüder Dumitru und Ion I. Rădoi im Kreis Dolj umfaßte die Dörfer Segarcea, Cerăț, Bîrca, Goicea, Cîrna, Măceșul de Sus.

Dumitru I. Rădoi und sein Bruder Ion hatten Anteil an der Walke bei der Flußmündung; sie hatten einen viertel Hammer geerbt, also monatlich Anrecht auf zwei Tage. Sie brachten das Wollgewebe mit Wagen herbei und verzeichneten die Rollen auf dem Kerbholz, manchmal auch in ihrem Heft.

Der Bereich des Constantin C. Firoiu im Kreis Dolj umfaßte die Dörfer Giubegea, Perișor, Măracine, Mîrza, Sălcuța, Terpezița und Tencănu.

Constantin C. Firoiu erbte „ein Viertel der Walke“, also einen Hammer und hatte das Anrecht auf 7 Tage je Monat. Die Walke lag in Măriești. Er beförderte das Gewebe mit dem Wagen und verzeichnete es auf dem Kerbholz.

Der Bereich des Dumitru C. Firoiu im Kreis Mehedinți umfaßte die Dörfer: Lupșa de Sus, Iercea, Corcova, Cotoroia de Sus, Severinești, Gîrbovăț.

Dumitru C. Firoiu hatte Anteil an derselben Walke wie sein Bruder Constantin C. Firoiu. Er hatte das Anrecht monatlich 5 Tage zu walken. Er beförderte 3—25 Geweberollen mit dem Pferd und benötigte 5—7 Tage für eine Fahrt.

n-a însemnat vigurile nici pe răboj, nici pe carnet. Le ținea socoteala, făcându-le semne la capătul vigului — găuri sau tăieturi. Le distribuia bazat pe memorie, știind numele fiecărui cetățean de unde ridica vigul. „De pe urma piii m-am ales și eu cu pământ în luncă, ca atîția alții, și cu ce se vede pe lingă casă.“

Fiii săi, *Vasile și Gheorghe Firoiu*, cînd se duceau singuri, însemnau vigurile pe carnet. Vasile V. Firoiu le aducea cu căroaia trasă de un cal, sau numai cu calul singur.

Plasele lui Constantin I. B. Coiculescu — jud. Mehedinți: Ciovrînașani, Cacorova, Lazul, Colibași, Halînga, Simian, Hinova; jud. Dolj: Segarcea, Cerăt, Portărești, Giurgîța, Bîrca.

Constantin I. B. Coiculescu, la pîua de la „Condoiești“, a avut ca parte a sa, „o jumătate de mai“, avînd dreptul la 3—4 zile pe lună.

Plasa lui Ion Gr. Bălan — jud. Mehedinți: Lupșa, Valea Rea, Degerați, Prunișor, Fîntîna Domnească, Izvorănești.

Ion Gr. Bălan, la pîua așezată la „Băcănești“, a avut ca parte a sa, luată de zestre, „un sfert de pîuă“, adică 7 zile pe lună.

Plasa lui Ion I. Băcanu — jud. Dolj: Gura Văii, Segarcea, Dranicu, Padea, Tugurești, Bîrza, Valea Stanciului, Horezu.

Ion I. M. Băcanu, la pîua așezată peste apă la „Băcănești“, a avut ca parte a sa „2 maie“, adică 13 zile pe lună.

La un drum de 14—20 de zile aducea cu căruța cîte 30—150 și uneori „cu sutele de viguri.“ Le însemna pe carnet, numerotînd vigurile de la numărul 1. Numărul din carnet îl cosea la un capăt al vigului cu ață colorată. „De pe urma piii m-am ales cu ceva pământ și acareturi, dar mi-am pierdut sănătatea: zac în pat“, — încheie I. M. Băcanu.

Plasa lui Dumitru I. V. Chirtoc — era la un loc cu a lui Ion I. M. Băcanu.

În pîua de la „Chirtoci“, la care erau numai doi părtași, avea fiecare cîte „o gură de pîuă“, (o jumătate de pîuă), care putea să funcționeze permanent.

Acest dimier aducea de obicei la viguri „cu sutele“, pe care le însemna pe carnet. La vremuri grele erau cazuri cînd le aducea cu carul cu boi.

Der Bereich des Vasile C. Firoiu im Kreis Mehedinți umfaßte die Dörfer: Roșița, Ploștina, Meriș, Ciovrînașani, Căzănești, Roșia, Husnicioara u. a.

Die Walke des Vasile C. Firoiu lag in „Cătănești“. Er hatte das Anrecht auf 21 Tage im Monat. Er beförderte auf einer Fahrt von 8—10 Tagen je 10—80, oft auch über 100 Gewebe. Obwohl er lesen und schreiben konnte, verzeichnete er die Gewebe in den nahezu 60 Jahren, da er das Walkergewerbe ausübte, nicht in einem Heft, auch nicht auf dem Kerbholz, er verließ sich auf sein gutes Gedächtnis und einige wenige Zeichen, Löcher oder Einschnitte am Ende der Gewebe. Er kannte den Namen jedes Bauern, der ihm sein Gewebe gegeben hatte. Aus dem Gewinn des Walkens „konnte ich mir auch Land am Fluß kaufen, so wie viele andere, und das Grundstück das neben dem Haus zu sehen ist.“

Seine Söhne Vasile und Gheorghe Firoiu verzeichneten die Rollen in einem Heft, wenn sie allein ausfuhren. Vasile V. Firoiu beförderte sie auf einem einspännigen Wagen oder auch nur zu Pferde.

Die Bereiche des Constantin I. B. Coiculescu im Kreis Mehedinți waren: Ciovrînașani, Cacorova, Lazul, Colibași, Halînga, Simian, Hinova; im Kreis Dolj: Segarcea, Cerăt, Portărești, Giurgîța, Bîrca.

Constantin I. B. Coiculescu war Besitzer „eines halben Hammers“ in der Walke in „Condoiești“, hatte also das Recht 3—4 Tage monatlich zu walken.

Zum Bereich des Ion I. M. Băcanu, Kreis Mehedinți gehörten: Lupșa, Valea Rea, Degerați, Prunișor, Fîntîna Domnească, Izvorănești.

Ion Gr. Bălan hatte an der in „Băcănești“ gelegenen Walke Anrecht auf 7 Tage, also besaß er „eine viertel Walke“, die ihm als Mitgift zugefallen war.

Zum Bereich des Ion I. M. Băcanu, Kreis Dolj gehörten: Gura Văii, Segarcea, Dranicu, Padea, Tugurești, Bîrza, Valea Stanciului, Horezu.

Ion I. M. Băcanu hatte an der Walke in „Băcănești“ Anrecht auf „2 Hämmer“, also 15 Tage monatlich. In 14—20 Tagen brachte er je 30—150 und manchmal „hunderte von Geweben“ mit. Er verzeichnete sie von Nr. 1 an fortlaufend in einem Heft. Er nähte die entsprechenden Zahlen mit buntem Faden in die Enden der Rollen ein. „Ich konnte mir vom Ertrag des Walkens etwas Land kaufen und Wirtschaftsgebäude errichten, aber ich habe meine Gesundheit eingebüßt, heute bin ich bettlägerig“, meint I. M. Băcanu.

De pe urma vigurilor Dumitru I. V. Chirtoc s-a ales cu: „cîteva curele de pămînt și rosturi de casă“.

Plasele lui Dumitru C. Băcanu — jud. Mehedinți: Recea, Roșiori, Punghia, Vînători, Cujmir, Obîrșia, Dîrvari și Gemeni; jud. Dolj: Cetatea, Fîntîna Banului, Moreni, Hunia și Maglavit.

Dumitru C. Băcanu la pîua de la „Băcănești“ a avut, ca parte a sa de moștenire, „o jumătate de mai“, adică 3—4 zile pe lună.

Plasa lui Vasile Gr. Niculescu — jud. Mehedinți: Cacoți, Manu, Igeroasa, Sterlești, Lupșa de Sus, Izvoarele, Păvăț.

Vasile Gr. Niculescu a avut „cîteva zile“ pe lună la pîuă și anume la cea de la „Cătănești“. El aducea vigurile mai mult cu căroaia și cu calul. Vigurile le însemna pe carnet.

Plasele lui Vasile Gr. Cătana — jud. Mehedinți: Slașoma, Dobra, Bălăcița, Oprișor; jud. Dolj: Plenița, Risipiți, Dobridor, Moțăței, Băilești.

Vasile Gr. Cătana avea pîua la „Cătănești“, pe care au fost nouă părtași. El a avut pe partea sa de moștenire o jumătate de pîuă, deci o oală cu cele două maie, avînd dreptul la două săptămîni pe lună. El aducea dimia cu căruța: între 3—70 de viguri, pentru care făcea la drum între 15—30 de zile. Le însemna pe carnet.

Plasa lui Dumitru D. Bălan — jud. Mehedinți: Devesel, Bistreți, Mileni, Burila Mică, Burila Mare, Tigănași, Gogoși.

Dumitru D. Bălan n-a avut pîuă. Că să-și exercite meseria de dimier, închiria cîte o pîuă pe care o găsea liberă. Deși știa carte, vigurile le-a însemnat pe răboj, căci „așa-mi cereau proprietarii de viguri“. În afară de răboj, pentru înapoiere, le mai făcea semne crestate — pe sate — așa cum mai practicau acest sistem și alți dimieri.

Plasa fraților Constantin și Ion I. Gîrbaci — jud. Dolj: Livezi, Glod, Dîlga, Calopăr, Segarcea, Cerăț, Portărești ș. a.

Frații Constantin și Ion I. Gîrbaci au fost amîndoi părtași de pîuă, pe care au avut-o prin cumpărare. Fiecăruia i s-a cîvenit partea sa cîte 7 zile pe lună. Aduceau dimia cu căruța de la 2—100 viguri, cîteodată 300 și 400 de viguri, la un drum, care dura între 10—30 de zile. Au însemnat vigurile pe carnet și apoi pe răboj, la cererea proprietarilor.

Der Bereich des Dumitru I. V. Chirtoc war der gleiche wie der des Ion I. M. Băcanu.

An der Walke von „Chirtoci“ hatten nur zwei Bauern Anteil, jeder besaß „ein Walkloch“ (eine halbe Walke). Dieser Walker brachte meist hunderte von Tuchrollen und verzeichnete sie in einem Heft. Manchmal fuhr er mit dem Ochsenwagen.

Für den Ertrag des Walkens konnte I. V. Chirtoc „einige Landstreifen und einiges für den Haushalt anschaffen“.

Die Bereiche des Dumitru C. Băcanu im Kreis Mehedinți waren: Recea, Roșiori, Punghia, Vînători, Cujmir, Obîrșia, Dîrvari und Gemeni, im Kreis Dolj: Cetatea, Fîntîna Banului, Moreni, Hunia und Maglavit.

Dumitru C. Băcanu hatte an der Walke von „Băcănești“ „einen halben Hammer“ geerbt, durfte also 3—4 Tage monatlich walken.

Der Bereich des Vasile Gr. Niculescu im Kreis Mehedinți umfaßte: Cacoți, Manu, Igeroasa, Sterlești, Lupșa de Sus, Izvoarele, Păvăț.

Vasile Gr. Niculescu hatte monatlich „einige Tage“ Anrecht auf die in „Cătănești“ gelegene Walke. Er beförderte die Tuchrollen zumeist mit dem Karren und zu Pferd. Er verzeichnete sie im Heft.

Die Bereiche des Vasile Gr. Cătana im Kreis Mehedinți: Slașoma, Dobra, Bălăcița, Oprișor, und im Kreis Dolj: Plenița, Risipiți, Dobridor, Moțăței, Băilești.

Vasile Gr. Cătana hatte Anteil an der Walke in „Cătănești“, wo neun Teilhaber waren. Er hatte die halbe Walke geerbt, also ein Walkloch mit zwei Hämmern und dem Recht, 2 Wochen monatlich zu arbeiten. Er brachte das Tuch mit dem Wagen, 3—70 Rollen, für die er eine Zeit von 15—30 Tagen brauchte. Er verzeichnete sie im Heft.

Der Bereich des Dumitru D. Bălan im Kreis Mehedinți: Devesel, Bistreți, Mileni, Burila Mică, Burila Mare, Tigănași, Gogoși.

Dumitru D. Bălan besaß selbst keine Walke. Um sein Handwerk auszuüben, pachtete er eine Walke, die gerade frei war. Obwohl er des Schreibens kundig war, verzeichnete er die Gewebe auf dem Kerbholz, weil „die Besitzer es so verlangten“. Außer den üblichen Kerben machte er noch eingekerbte Zeichen für jedes Dorf, wie es auch andere Walker zu tun pflegten.

Die Bereiche der Brüder Constantin und Ion I. Gîrbaci im Kreis Dolj: Livezi, Glod, Dîlga, Calopăr, Segarcea, Cerăț, Portărești u. a.

Die Brüder Constantin und Ion I. Gîrbaci waren beide Teilhaber an einer von ihnen gekauften Walke. Jeder von ihnen hatte einen

Plasele lui Gheorghe I. Ciobotea — jud. Mehedinți: Slașoma, Dobra, Oprișor, Dîrvari și Gemeni; jud. Dolj: Cetate, Hunia, Maglavit, Poiana Mare, Tunari etc.

Gheorghe I. Ciobotea (Gеоаісă) a fost părtaș la piuă, unde avea ca parte a sa „un mai“, deci șapte zile pe lună. Neștiind carte, însemna vigurile pe răboj.

Plasa lui Dumitru I. Gr. Coiculescu — jud. Dolj: Ciupercenii Vechi, Ciupercenii Noi, Smîrdan, Basarabi, Golenț, Maglavit ș. a.

Dumitru I. Gr. Coiculescu a avut piuă cu chirie.

Plasele lui Ion C. Ciobotea — jud. Dolj: Malul Mare, Săcuu, Bratovoiești, Rojiște, Mîrșani, Dăbești, Brăbești, Căciulățești; jud. Romanați: Dobrotești, Amărăștii de Sus, Amărăștii de Jos.

Ion C. Ciobotea a avut ca parte a sa de moștenire „o gură de piuă“, deci 15 zile din lună. Aducea de la 30 la peste 100 de viguri, uneori și 200—300, pentru care făcea la un drum între 15—20 de zile. Deși știa carte, le-a însemnat pe răboj, la cererea proprietarilor. Mai târziu le însemna pe carnet. De pe urma dimiilor s-a ales cu o frumoasă avere.

Plasele lui Dumitru G. Bucoi — jud. Dolj: Segarcea, Cerăț, Portărești, Giurgița, Bîrca, Goicea Mică, Goicea Mare, Popovicieni; jud. Romanați: Călărași și Dăbuleni.

Dumitru G. Bucoi a moștenit ca parte a sa „un sfert de piuă“, deci șapte zile pe lună. Aducea vigurile cu căruța și cu trenul, prin intermediul gazdelor care-i adunau și-i depozitau vigurile într-o comună cu stație locală. De tren se folosea cînd era vremea rea și cînd numărul vigurilor era prea mare. În tot timpul le-a însemnat pe carnet.

Plasele lui Dumitru D. Chirtoc — jud. Mehedinți: Slașoma, Dobra, Bălăcița, Crîng; jud. Dolj: Plenița și Băileștii cu satele dimprejur.

Dumitru D. Chirtoc a moștenit piuă părintească așezată la „Chirtoci“, la care avea ca parte a sa „trei pătrimi din piuă“, deci 23—24 de zile pe lună. Se vede că cea mai mare parte a vadului era proprietatea sa. Din lipsă de frați, pămîntul nu s-a mai divizat, rămînînd el singur moștenitor și stăpîn. Deși știa carte, cîtva timp a însemnat vigurile pe răboj, la cererea proprietarilor, și mai

Anteil von 7 Tagen im Monat. Sie beförderten die Gewebe mit dem Wagen, 100—200 Rollen, manchmal sogar 300—400, die Fahrt dauerte von 10 bis zu 30 Tagen. Sie verzeichneten die Rollen im Heft und auf Wunsch der Kunden auch auf dem Kerbholz.

Die Bereiche des Gheorghe I. Ciobotea im Kreis Mehedinți: Slașoma, Dobra, Oprișor, Dîrvari und Gemeni, und im Kreis Dolj: Cetate, Hunia, Maglavit, Poiana Mare, Tunari u. a.

Gheorghe I. Ciobotea (Gеоаісă) hatte mit einem Hammer Anteil an einer Walke, also 7 Tage monatlich. Er war des Schreibens unkundig und verzeichnete die Rollen auf dem Kerbholz.

Der Bereich des Dumitru I. Gr. Coiculescu, Kreis Dolj: Ciupercenii Vechi, Ciupercenii Noi, Smîrdan, Basarabi, Golenț, Maglavit u. a.

Dumitru I. Gr. Coiculescu hatte eine Walke in Pacht.

Die Bereiche des Ion C. Ciobotea im Kreis Dolj: Malu Mare, Săcuu, Bratovoiești, Rojiște, Mîrșani, Dăbești, Brăbești, Căciulățești. Im Kreis Romanați: Dobrotești, Amărăștii de Sus, Amărăștii de Jos.

Ion C. Ciobotea besaß ein „Walkloch“ (als Erbe), hatte also 15 Tage im Monat Anrecht zu walken. Er beförderte an 15—20 Tagen 30 bis 100 Tuchrollen und mehr, manchmal auch 200—300. Obwohl er schreiben konnte, verzeichnete er sie auf Wunsch der Besitzer auf dem Kerbholz, später im Heft. Die Walke hat ihm ein beträchtliches Vermögen eingebracht.

Die Bereiche des Dumitru G. Bucoi, Kreis Dolj: Segarcea, Cerăț, Portărești, Giurgița, Bîrca, Goicea Mică, Goicea Mare, Popovicieni; Kreis Romanați: Călărași und Dăbuleni.

Dumitru G. Bucoi hatte „ein Viertel einer Walke“ als Erbanteil erhalten, also 7 Tage monatlich. Er beförderte die Tuchrollen mit dem Wagen und der Bahn, die Gastgeber sammelten sie für ihn ein und hinterlegten sie in einer Gemeinde mit Bahnstation. Er benutzte den Zug, wenn schlechtes Wetter war und er eine große Anzahl von Tuchrollen zu befördern hatte. Er hat sie stets im Heft verzeichnet.

Die Bereiche des Dumitru D. Chirtoc im Kreis Mehedinți: Slașoma, Dobra, Bălăcița, Crîng, und im Kreis Dolj: Plenița und Băileștii mit den umliegenden Dörfern.

Dumitru D. Chirtoc hat die väterliche Walke am „Chirtoci“ geerbt, an der er „drei Viertel der Anteile“ besaß, also 23—24 Tage monatlich. Da er keine Brüder besaß, wurde

tîrziu le-a însemnat pe carnet. Piuă i-a folosit pentru „impozite și îmbrăcăminte“.

Plasa lui Dumitru I. B. Coiculescu — jud. Mehedinți: Dudași, Simian, Scăpău, Stîrmina, Flămînda, Danciu, Izvoarele, Balta-Verde.

Dumitru I. B. Coiculescu a avut ca parte a sa de moștenire „un sfert din piuă“, așezată la „Condoiești“. Aducea de la 20—100 de viguri, uneori chiar 150—200, la un drum între 10—12 zile.

Plasele lui Vasile I. Bălan — jud. Gorj: Strîmba, Stejerei, Pinoasa, Vîrt, Rogojelu, Timișeni, Roșia-Jiu, Valea cu Apă, Negomiru; jud. Mehedinți: Strîmbu, Larga, Croici, Miculești, Slivilești; jud. Romanați: Leu, Zănoaga, Dioști, Rotunda, Grădinile.

Vasile I. Bălan, la piuă „de la Niță“ (Davițoiu), pe care erau vreo 30 de părtași, avea ca parte a sa două zile și două nopți. La piuă de la „Cătănești“, avea cumpărat un mai și la piuă de la „Pițigoi“ din Stolojani stăpînea tot un mai. În tot timpul cît a fost dimier, vigurile le-a însemnat pe carnet. Avere n-a făcut, dar s-a ales „cu întreprinderea casci“.

Plasele lui Constantin C. Coiculescu — jud. Dolj: Leu, Puțuri, Mîrșeni, Daneți, Brabeți, Locusteni, Căciulățești, Sadova ș. a.; jud. Romanați: Castranova, Apele Vii, Ghizdăvești, Soreni.

Constantin C. Coiculescu, la piuă de la „Popești“, a stăpînit ca parte a sa o jumătate de mai.

Plasele lui Dumitru Gr. Petcu — jud. Mehedinți: Meriș, Ciovrînașani, Colibași, Malovățu, Halînga, Dudași, Simian, Hinova ș. a.; jud. Dolj: Cetatea, Fîntîna Banului, Moreni, Hunia, Maglavit ș. a.

Dumitru Gr. Petcu a avut piuă cu chirie. Aducea de la 20—100 viguri cu calul, căruța și uneori cu trenul. Făcea la un drum 25—30 de zile. Deși știa carte, vigurile le însemna pe răboj, căci „așa cereau proprietarii de viguri.“ Cînd aduna multe viguri și nu încăpeau în căruță, le transporta cu trenul de la stația Golenț sau Calafat pînă la Tg. Jiu. După ce erau „făcute“ în piuă, proceda la fel, trimițîndu-le de la Tg. Jiu pînă la o anumită stație din Dolj, pe adresa unor oameni de încredere. În același timp el pleca cu căruța pînă la stația de debarcare și apoi le distribuia în satele respective.

der Besitz nicht geteilt, er war der einzige Erbe und Herr. Obgleich er schreiben konnte, verzeichnete er die Gewebe auf Wunsch der Kunden auf dem Kerbholz, später in seinem Heft. Der Ertrag der Walke diente zum „Begleichen der Steuern und zur Bekleidung“.

Der Bereich des Dumitru I. B. Coiculescu, Kreis Mehedinți: Dudași, Simian, Scăpău, Stîrmina, Flămînda, Danciu, Izvoarele, Balta-Verde.

Dumitru I. B. Coiculescu besaß als Erbanteil „ein Viertel der Walke“ in „Condoiești“. Er brachte 20—100 Geweberollen, manchmal 150—200 von einer Fahrt mit, wofür er 10—12 Tage benötigte.

Die Bereiche des Vasile I. Bălan, Kreis Gorj: Strîmba, Stejerei, Pinoasa, Vîrt, Rogojelu, Timișeni, Roșia-Jiu, Valea cu Apa, Negomiru; Kreis Mehedinți: Strîmbu, Larga, Croici, Miculești, Slivilești; Kreis Romanați: Leu, Zănoaga, Dioști, Rotunda, Grădinile.

Vasile I. Bălan hatte an der „Walke des Niță“ (Davițoiu), die 30 Teilhaber hatte, 2 Tage und 2 Nächte Anrecht. In der Walke von „Cătănești“ hatte er einen Hammer gekauft und in der Walke von „Pițigoi“ in Stolojani besaß er auch einen Hammer. Während der ganzen Zeit seiner Tätigkeit als Walker verzeichnete er die Tuchrollen in einem Heft. Er hat kein Vermögen mit dem Walken erworben, aber er konnte „seine Familie erhalten“.

Die Bereiche des Constantin C. Coiculescu, Kreis Dolj: Leu, Puțuri, Mîrșeni, Daneți, Brabeți, Locusteni, Căciulățești, Sadova u. a.; Kreis Romanați: Castranova, Apele Vii, Ghizdăvești, Soreni.

C. C. Coiculescu besaß an der Walke von „Popești“ einen halben Hammer.

Die Bereiche des Dumitru Gr. Petcu, Kreis Mehedinți: Meriș, Ciovrînașani, Colibași, Malovățu, Halînga, Dudași, Simian, Hinova u. a.; Kreis Dolj: Cetatea, Fîntîna Banului, Moreni, Hunia, Maglavit u. a.

Dumitru Gr. Petcu hatte eine Walke in Pacht. Er brachte von einer Fahrt je 20—100 Wollgewebe zu Pferd, mit dem Wagen und manchmal mit dem Zug. Er brauchte für eine Fahrt 25—30 Tage. Obwohl er schreiben konnte, verzeichnete er die Wollgewebe auf einem Kerbholz, „denn so wünschten es die Besitzer“. Wenn die eingesammelten Rollen im Wagen nicht Platz hatten, beförderte er sie mit dem Zug von der Bahnstation Golenț oder Calafat nach Tg. Jiu. Wenn sie fertig gewalkt waren, ging er wieder so vor, er schickte das Tuch von Tg. Jiu bis zu einer bestimmten Station in Dolj an die Adresse

Plasa lui Ion G. Bălan — jud. Mehedinți: Hoțu, Izvorănești, Rogova, Vinju-Mare, Vinju-Mic, Bucura, N. Bălcescu ș. a.

Ion G. Bălan a moștenit „o jumătate de gură“ la puiul „Bălanilor“, așezată în crivina Bălanilor.

Numărul vigurilor pe care le aducea cu căruța de la un drum între 20—30 de zile varia de la 10—60. Când era timpul greu, Ion G. Bălan făcea și câte 40 de zile la un drum. Vigurile, deși știa carte, mai înainte le însemna pe răboj, „că așa cereau proprietarii ca să le rămână țancușu“, iar mai târziu pe carnet.

Plasa lui Dumitru I. Petcu (Bălășoiu) — jud. Olt: Brebeni, Cotoana, Ipotești, Bălănești, Malu-Roșu, Izvoarele, Alimănești și Greci.

Dumitru I. Petcu-Bălășoiu a avut ca moștenire „trei maie“ la puiul „Opricanilor“. A fost singurul dimier din acest centru de pive, de pe valea Jaleșului, care aduce dimia tocmai din județul Olt din Muntenia. Deși avea plasa atât de departe, ținând drumul întins, făcea la un drum dus-întors între 15—20 de zile și aducea de la 15—60 de viguri, uneori mai multe, pe care le însemna pe carnet.

Plasele lui Ion Matei Petcu — jud. Mehedinți: Prunișor, Poroina Mare, Fintînile Negre, Poroinița, Orevița Mare, Oltenița ș. a.; jud. Dolj: Cetatea, Maglavit, Poiana Mare, Tunari, Piscu.

Ion M. Petcu a avut ca parte a sa la puiul un mai. Aducea de la 3—60 de viguri cu căruța, căroaia și cu calul, pe care le însemna pe carnet.

Plasa lui Gheorghe G. Niculescu — jud. Dolj: Segarcea, Drănicu, Bîrza, Horezu-Poienari, Valea Stanciului, Grecești, Zăvalu, Gighera ș. a.

Gheorghe G. Niculescu a fost dimier fără puiul. Plătea chirie cu ziua și cu noaptea, unde găsea o puiul liberă.

Plasele lui Dumitru C. V. Coiculescu — jud. Mehedinți: Podu-Grosu, Slașoma, Dobra, Bălăcița și Oprisor; jud. Dolj: Pleșița Risiți, Dobridor, Moțăței și Băilești.

Dumitru C. V. Coiculescu a luat ca parte a sa de zestre la puiul o jumătate de mai. Însemna vigurile pe răboj, deși știa carte, „la cererea proprietarilor“.

Plasele lui Dumitru D. Stroe — jud. Mehedinți: Izimșea, Aurora, Cujmiru Mic, Cujmiru Mare, Roșiori, Vinători, Recea, Vinju Mare; jud. Dolj: Cetatea, Fintîna Banului, Hunia, Maglavit, Golenț ș. a.

von Vertrauensleuten. Er selbst fuhr mit dem Wagen bis zu der Ausladestation und lieferte die Tuchrollen in den betreffenden Dörfern ab.

Der Bereich des Ion G. Bălan, Kreis Mehedinți: Hoțu, Izvorănești, Rogova, Vinju-Mare, Vinju-Mic, Bucura, N. Bălcescu u. a.

Ion G. Bălan besaß ein halbes Walkloch in der Walke der Familie Bălan. Die Anzahl der Tuchrollen, die er mit dem Wagen auf einer Fahrt von 20—30 Tagen mitbringen konnte, wechselte von 10 zu 60. Wenn schlechtes Wetter war, brauchte I. G. Bălan auch 40 Tage für eine Fahrt. Anfangs verzeichnete er die Tuchrollen, obwohl er schreiben konnte, auf dem Kerbholz — „denn die Besitzer verlangten es“ — später dann im Heft.

Der Bereich des Dumitru I. Petcu (Bălășoiu), Kreis Olt: Brebeni, Cotoana, Ipotești, Bălănești, Malu-Roșu, Izvoarele, Alimănești und Greci.

Dumitru I. Petcu-Bălășoiu erbte „3 Hämmer“ in der Walke der „Opricani“. Er war der einzige aus diesem Walkerzentrum des Jaleștals, der das Wollgewebe aus dem Kreis Alt (Olt) in Muntenien brachte. Obwohl sein Bereich so entfernt war, bewältigte er den weiten Weg in 15—20 Tagen und brachte 15—60 Wollgewebe und manchmal auch mehr mit, die er in einem Heft verzeichnete.

Die Bereiche des Ion Matei Petcu im Kreis Mehedinți: Prunișor, Poroina Mare, Fintînile Negre, Poroinița, Orevița Mare, Oltenița u. a.; Kreis Dolj: Cetatea, Maglavit, Poiana Mare, Tunari, Piscu.

Ion M. Petcu besaß einen Hammer als Anteil an der Walke. Er beförderte mit dem Wagen, dem Karren oder zu Pferd 3—60 Wollgewebe, die er in ein Heft eintrug.

Der Bereich des Gheorghe G. Niculescu, Kreis Dolj: Segarcea, Drănicu, Bîrza, Horezu-Poienari, Valea Stanciului, Grecești, Zăvalu, Gighera u. a.

Gheorghe G. Niculescu besaß keine eigene Walke. Er pachtete für Tage und Nächte eine Walke, die eben frei war.

Die Bereiche des Dumitru C. V. Coiculescu, Kreis Mehedinți: Podu-Grosu, Slașoma, Dobra, Bălăcița und Oprisor; Kreis Dolj: Pleșița, Risiți, Dobridor, Moțăței und Băilești.

Dumitru C. V. Coiculescu bekam einen halben Hammer als Mitgift an der Walke. „Auf Wunsch der Besitzer“ verzeichnete er die Tuchrollen auf dem Kerbholz, obgleich er schreiben konnte.

Die Bereiche des Dumitru D. Stroe, Kreis Mehedinți: Izimșea, Aurora, Cujmiru Mic,

**PLASELE DIMIERILOR
DIN CÎMPOFENI**

„Plasele“ dimierilor din Cîmpofeni.

„Bereiche“ der Walker aus Cîmpofeni.

Dumitru D. Stroe a avut ca parte a sa de moștenire la piua „Stroionilor“, o jumătate de gură.

Plasa lui Vasile G. Niculescu — jud. Mehedinți: Ploștina, Broșteni, Lupșa de Sus, Căzănești, Valea Rea, Severinești, Degești ș. a.

Vasile G. Niculescu închiria piua de la diferiți dimieri, tocmită cu ziua.

Plasa lui Ion D. Răduțoiu — jud. Gorj: Preajba, Bumbești, Mușetești, Gruiu, Bălănești, Copăcioasa, Poiana și Ionești.

Ion D. Răduțoiu a avut ca parte a sa „o jumătate de piuă“. Avînd plasă în Gorj, aducea de la 5—30 de viguri cu calul, pentru care îi trebuia la un drum 4—7 zile. Le însemna pe carnet.

Plasele lui Ion I. Gr. Davițoiu — jud. Mehedinți: Recea, Roșiori, Cujmir, Izimșea, Cujmirești, Salcia și Dîrvari; jud. Dolj: Cetatea, Corvin, Fîntîna Banului, Golenț.

Ion I. Gr. Davițoiu a moștenit ca parte a sa *un mai* la piua „Davițoilor“ sau „a lui moș Niță“ (Davițoiu). El aducea de la 10—50 de viguri cu căruța, uneori cu trenul, cînd avea mai multe.

Plasele lui Alexandru Th. Petcu — jud. Mehedinți: Punghina, Vînăta, Roșiori și Izimșea; jud. Dolj: Cetatea, Hunia, Maglavit, Poiana Mare, Tunari.

Alexandru Th. Petcu a avut ca parte a sa la piuă *un mai*.

Iată, așadar, prezentate plasele dimierilor din satul Cîmpofeni, în care se oglindesc lungile și anevoioasele drumuri de săptămîni de-a rîndul în întreaga Oltenie, afară de județul Vâlcea.

Pentru a scoate în relief caracterul cu totul aparte al acestui centru de pive din întreaga țară, am găsit de cuviință că este strict necesar să specificăm, după cum am arătat, mijloacele de locomoție, numărul aproximativ al vigurilor și timpul de parcurs al unui drum dus-întors. Unii dimieri aduceau dimia așezată în două teancuri, cu calul, alții, cîte trei-patru teancuri cu căroaia, iar majoritatea cu căruța, avînd viguri mai multe. Anumiți dimieri foloseau uneori trenul.

Rîndul la piuă unde sînt mai mulți părtași pornește de la cel care deschide întîi piua. Dimierii care n-au piuă, plătesc chirie părtaşului, în timpul căruia piua șade. Dacă are multe viguri pentru care îi trebuie timp mai mult, atunci ajunge să plătească chirie,

Cujmiru Mare, Roșiori, Vînători, Recea, Vînju Mare; Kreis Dolj: Cetatea, Fîntîna Banului, Hunia, Maglavit, Golenț u. a.

Dumitru D. Stroe besaß als Erbteil an der Walke der „Stroioni“ ein halbes Walkloch.

Der Bereich des Vasile G. Niculescu, Kreis Mehedinți: Ploștina, Broșteni, Lupșa de Sus, Căzănești, Valea Rea, Severinești, Degești u. a.

Vasile G. Niculescu pachtete die Walke von verschiedenen Walkern auf den Tag.

Der Bereich des Ion D. Răduțoiu, Kreis Gorj: Preajba, Bumbești, Mușetești, Gruiu, Bălănești, Copăcioasa, Poiana und Ionești.

Ion D. Răduțoiu besaß „eine halbe Walke“ als Anteil. Aus seinem Bezirk in Gorj brachte er 5—30 Tuchrollen zu Pferd, wofür er 4—7 Tage brauchte. Er verzeichnete sie in einem Heft.

Die Bereiche des Ion I. Gr. Davițoiu, Kreis Mehedinți: Recea, Roșiori, Cujmir, Izimșea, Cujmirești, Salcia und Dîrvari; Kreis Dolj: Cetatea, Corvin, Fîntîna Banului, Golenț.

Ion I. Gr. Davițoiu erbte als Anteil einen Hammer an der Walke des „Davițoiu“ oder des „Moș Niță“ (Davițoiu). Er beförderte 10—50 Tuchrollen mit dem Wagen oder auch mit der Bahn, wenn er mehr hatte.

Der Bereich des Alexandru Th. Petcu im Kreis Mehedinți: Punghina, Vînăta, Roșiori und Izimșea; Kreis Dolj: Cetatea, Hunia, Maglavit, Poiana Mare, Tunari.

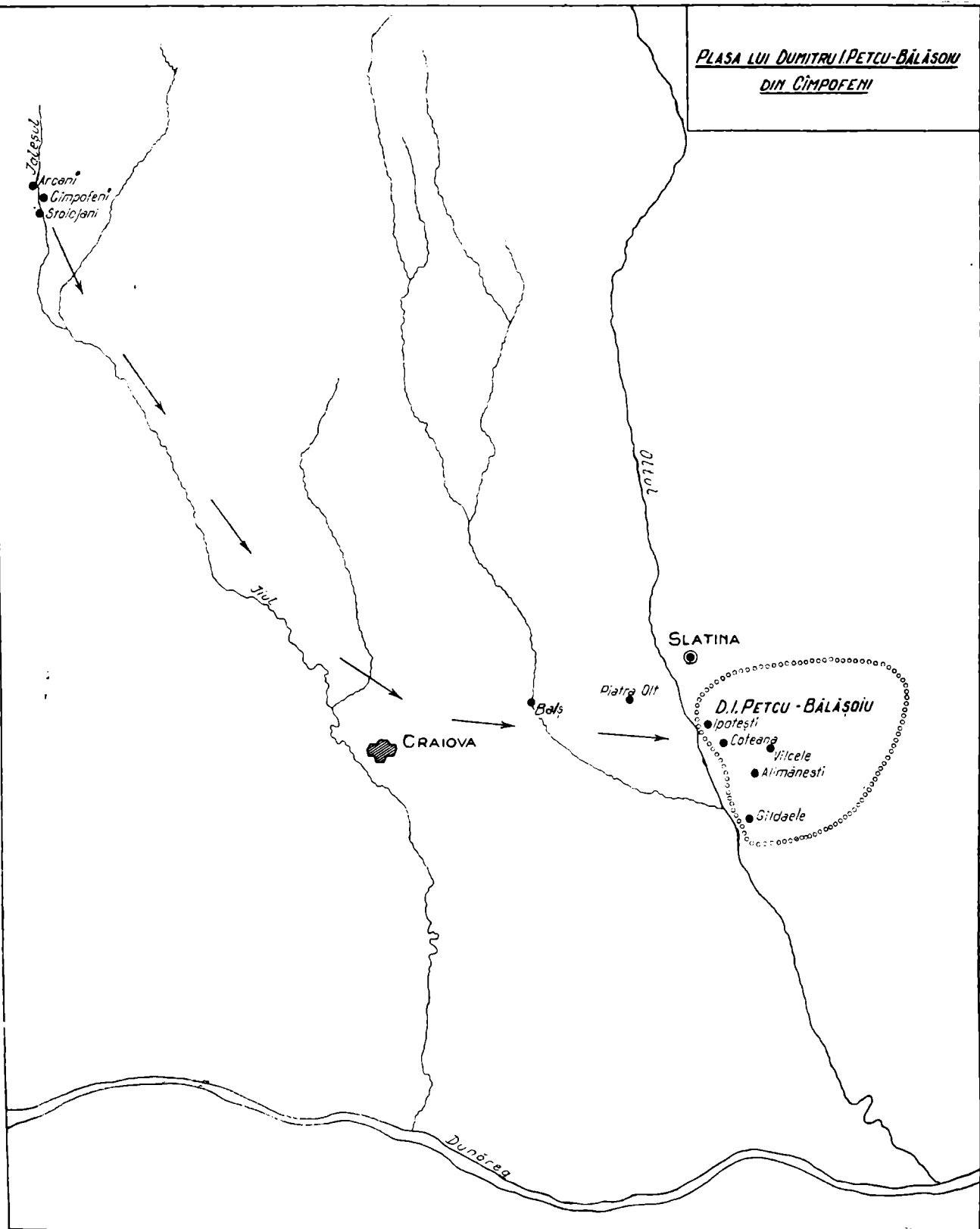
Alexandru Th. Petcu war mit einem Hammer an einer Walke mitbeteiligt.

Dieses sind die Bereiche der Walker aus Cîmpofeni, aus denen sich ersieht, wie lange und mühevollen, oft wochenlang dauernden Fahrten sie durch ganz Oltenien (außer dem Kreis Vâlcea) unternehmen mußten.

Um den im ganzen Lande einzigartigen Charakter dieses Walkzentrums zu betonen, haben wir es für nötig gefunden, wie oben gezeigt wurde, auch die Beförderungsmittel, die ungefähre Anzahl der zur Walke gebrachten Wollgewebe und die Zeit, die der Hin- und Rückweg beanspruchte, anzugeben. Einige Walken schichteten die Tuchrollen zu zwei Ballen auf dem Rücken der Pferde, andere verluden drei bis vier Ballen auf einen Karren. Die Mehrzahl aber beförderte größere Mengen mit dem Wagen. Manche Walker benützten gelegentlich auch den Eisenbahnzug.

Wo mehrere Teilhaber an der Walke sind, beginnt die Reihe mit dem, der als erster die Walke in Betrieb setzt. Die Walker, die keine eigene Anlage besitzen, zahlen den Besitzern Pacht.

PLASA LUI DUMITRU PETCU-BĂLĂȘOIU
DIN CÎMPOFENI

„Plasa“ lui D. I. Petcu-Bălășoiu.

Der Bereich des D. I. Petcu-Bălășoiu.

Întinsul vigurilor pe copaci, după ce
sînt scoase din pîuă.

Dehnen des Gewebes nach dem Walken.

pe rînd, și celoralți pârtași, care se perindă unul după altul. Și cei care au ca parte a lor la pîuă numai cîte 1—2 zile pe lună, și au viguri multe, plătesc chirie celoralți pârtași ai pivei respective. Chiria se plătește cu ziua și noaptea (24 de ore). Pînă în 1916, se plătea chirie pentru „o zi și o noapte“ un leu „de gură de pîuă“, adică pentru o oală cu două maie. Pentru toată pîua se plătea doi lei, după 1918 pînă la 1940 se plătea cîte 20—30 de lei pentru aceeași cantitate.

Vigurile aduse acasă din plasă, sînt măsurate din nou în coți sau metri, apoi dimierul le „împiedecă“ (încheie) cosînd rar 2—3 viguri unul peste altul, numai pe o parte, cu o sfoară de grosimea celei de împachetat coletele. Pentru cusut, se folosește o undrea lungă de 25—35 cm. După aceea vigurile sînt introduse în pîuă, unde sînt „bătute“ o zi și o noapte, adică 24 de ore. Trebuie știut că îngroșarea și îndesarea dimiei se face în așa fel, încît nu se mai cunoaște urzeala și băteala. Fiind îndesată uniform, mai părăoasă decît postavul de fabrică, dimia devine astfel foarte rezistentă și călduroasă.

Wenn ein Walker viele Wollgewebe zu bearbeiten hat, zählt er den übrigen Mitbesitzern der Reihe nach eine Miete. Ebenso zahlen die Teilhaber, die nur 1—2 Tage Anteil an der Walke haben und viele Tuchrollen walken wollen den anderen Teilhabern eine Pacht, die auf 24 Stunden (Tag und Nacht) berechnet wird. Bis zum Jahr 1916 zahlte man für einen Tag und eine Nacht einen Leu pro Walkloch, also für 2 Hämmer. Für die ganze Walke zahlte man 2 Lei; nach 1918 bis 1940 kostete die Pacht für die gleiche Anlage pro 24 Stunden 20—30 Lei.

Die aus dem Bereich zum Walken eingesammelten Gewebe werden zu Hause nochmals mit der Elle oder dem Meter gemessen, dann legt der Walker 2—3 Gewebe übereinander und näht sie an einer Seite mit großen Stichen zusammen. Er benützt dazu ein grobes Garn, wie es für Postpakete verwendet wird, und eine 25—35 cm lange Packernadel. Nachher werden die Gewebe in die Walke gelegt und einen Tag und eine Nacht lang, also 24 Stunden, bearbeitet. Es ist zu bemerken, daß das Wollgewebe so weit verdichtet wurde, daß Kette und Einschlag nicht mehr zu unterscheiden waren. Auf diese Weise wurde das Bauertuch haariger als die fabrikmäßig hergestellten Tuche und dadurch äußerst dauerhaft und warm.

Spălatul lînei și rufelor în Sohodol.

Waschen der Wolle und der Wäsche am Sohodol.

Într-o oală de piuă intră între 2—5 viguri decodată. Depinde de lungimea, lătimea și grosimea țesăturii vigului. În total pot intra între 30—40 de metri.

După 24 de ore de bătut, cînd s-au îngroșat și îndesat bine, vigurile sînt scoase, se descheie și apoi sînt întinse și prinse la ambele capete de copaci ca să se usuce. În caz de ploaie și de vreme rea se întind de stîlpii casei și se țin și în casă întinse pe culme. De altfel dimia e scoasă din piuă cu pierderi din lungime și din lătime; cînd în lătime ajunge de două palme sau două și jumătate, atunci „e bine făcută“.

Sezonul pivelor e din noiembrie pînă în martie. Restul anului e slab, mai ales vara. Piuă e în funcție de dimie — materia primă. Dimierul, pe lîngă ploile și frigul pe care le îndură pe drum cu adusul și dusul, pe timp de iarnă e nevoit să stea la piuă zi și noapte, în fum, în frig și stropit de apă. Doarme iepurește pe niște scînduri (blane, — două de obicei), așezate direct pe vatră una lîngă alta și peste care așterne și se acoperă cu viguri „împiedicate“, gata pentru piuă.

Ein Walkloch faſte je nach der Länge, Breite und Dicke des Gewebes 2—5 Tuchrollen auf einmal, was insgesamt ungefähr 30—40 m ausmacht.

Wenn nach 24 Stunden der Bearbeitung das Gewebe genügend dick und dicht geworden war, nahm man es heraus, trennte die Tuchstücke voneinander, dehnte sie und hing sie zwischen zwei Bäumen zum Trocknen auf. Bei Regenwetter wurde das Gewebe zwischen den Hauspfosten oder im Haus selbst an Stangen ausgespannt. Übrigens läuft es beim Walken in der Länge und in der Breite ein. Wenn es in der Breite 2 bis 2½ Spannen eingeht, ist es „gut gewalkt“.

Die Saison der Walker dauert von November bis März, die übrige Zeit des Jahres ist wenig Arbeit, vor allem im Sommer. Der Walker ist eben von der Menge der gelieferten Gewebe abhängig. Außer Regen und Kälte, denen der Walker unterwegs, bei der Beförderung des Gewebes ausgesetzt ist, muß er im Winter Tag und Nacht an der Walke stehen, im Rauch, im Frost und von Wasser durchnäſt. Zum Schlafen streckt er sich auf Brettern (meist zwei) aus, die nebeneinander mit auf den Herd gelegt werden; darüber breitet er für das Walken zusammengeſehte Tuchrollen aus, die ihm auch als Decke dienen.

După ce dimia a fost făcută în puiă și s-a uscat, dimierul, când e hotărât să o ducă înapoi, grupează vigurile pe sate, în ordinea în care le-a însemnat în carnetul său la primire, sau după semnele făcute la capete. Le măsoară, însemnând lungimea fiecărui vig, le aranjează în teancuri și, cu calul, căroaia sau cu căruța, pleacă din nou „în plasă” sau „la vale”.

Pentru dimia făcută în puiă, pînă în 1916, dimierului i se plătea între 5—10 bani de cot (0—64 m); între cele două războaie mondiale se plătea tot de cot, cîte 1—2 lei. Menționăm că impozitul pentru puiă după 1918 pînă în 1940 ajunsese între 300—350 lei anual.

De puiărit e condiționat și înnegritul sau „cernitul” dimiei. În satele cu mai multe pive, cum erau în ultimul timp Arcanii și Cîmpofenii, se aflau cîțiva oameni, cîte 2—3 de fiecare sat, care, fără să-și negligeze celelalte ocupații gospodărești, se ocupau și cu înnegritul dimiei, care le era adusă de dimeri, la cererea proprietarilor de dimie.

Înnegritul se face într-un cazan de aramă de fabricat țuică, în care se fierb în apă, timp de o jumătate sau o oră, „doi băniciori” de coajă de anin verde. E vorba de cunoscutul anin zis și anin negru (*alnus glutinosa*), care în frumoasele zăvoaie ale Jaleșului și Sohodolului formează adevărate păduri. Se scoate coaja și se toarnă apoi cam 1½ kg de calaican (sulfat de fier). Se introduce totodată dimia, pînă la 80 de metri, și se fierbe în cazan din nou de la un sfert pînă la o jumătate de oră. În timpul fiertului, dimia se amestecă cît de des cu ajutorul unui ciomag lung și gros.

Dimierul plătea „negritorului”, pînă la 1940, cîte un leu de cot sau metru, după cum se înțelegeau, iar dimierul, la rîndul său, cerea proprietarului de dimie doi lei pentru aceeași cantitate.

De numărul dimierilor e condiționat și meșteșugul croitoriei. Astfel, numai în satul Cîmpofeni, pînă în 1940, erau opt croitori la vreo 600 de suflete. Acești croitori deserveau nu numai interesele locale, dar și străine. Dintre aceștia, în special, croitorii Ion C. Firoiu și Dumitru N. Puița nu lipseau niciodată de la tîrgul săptămînal de joi al Tg.-Jiului sau la bîlciurile anuale mai însemnate ale Gorjului, unde se duceau cu căruțele încărcate cu mantale, pantaloni, nă-

Nachdem das Gewebe gewalkt und getrocknet ist, ordnet der Walker die Tuchrollen vor dem Zurückbefördern in die verschiedenen Dörfer in der Reihenfolge, wie er sie in seinem Heft verzeichnet hat, oder nach den an den Enden angebrachten Zeichen. Er mißt sie und schreibt die Länge jeder Rolle auf, verschnürt sie zu Ballen und macht sich wieder mit dem Pferd, dem Karren oder Wagen nach seinem „Bereich“ oder „la vale“ (abwärts), wie sie zu sagen pflegen, auf.

Bis zum Jahr 1916 zahlte man für das Walken einer Elle (0,64 m) 5—10 Bani, zwischen den beiden Weltkriegen für dieselbe Länge 1—2 Lei. Wir erwähnen noch, daß nach 1918 bis 1940 die Steuer für eine Walke 300—350 Lei betrug.

Mit dem Walken des Gewebes hängt auch das Färben (cernitul) zusammen. In Dörfern mit mehreren Walken, wie z. B. in letzter Zeit in Arcani und Cîmpofeni, befassen sich 2—3 Leute in jedem der Dörfer mit dem Schwarzfärben des Tuches, ohne dabei die landwirtschaftlichen Arbeiten zu vernachlässigen. Die Gewebe wurden ihnen vom Walker auf Wunsch des Besitzers übergeben.

Zum Färben verwendete man Kupferkessel, wie sie zum Brennen des Pflaumenschnapses dienten, in denen eine halbe bis zu einer Stunde lang Rinde der Schwarzerle (*alnus glutinosa*) gekocht wurde, die in den schönen Auen und Inseln des Jaleș und Sohodol ganze Wälder bildet. Die Rinde wird herausgenommen und etwa 1½ kg Eisensulfat dazugefügt. Es werden dann etwa 80 m Tuch in den Kessel gegeben und eine viertel bis eine halbe Stunde weitergekocht, wobei man das Tuch mit einem dicken langen Stock ständig umwendet.

Bis 1940 bezahlte der Walker dem Färber nach Übereinkunft einen Leu per Elle oder Meter, während ihm sein Kunde dafür 2 Lei entrichtete.

Von der Anzahl der Walken wird auch die Entwicklung des Schneiderhandwerks bedingt. Im Dorf Cîmpofeni mit cca 600 Einwohnern waren 1940 8 Schneider tätig. Sie befriedigten aber nicht nur den Bedarf dieses Dorfes, sondern arbeiteten auch für auswärtige Kunden. Vor allem die Meister Ion C. Firoiu und Dumitru N. Puița fehlten auf keinem Wochenmarkt in Tg. Jiu, wohin sie mit Röcken, Mänteln, Hosen, Westen, Brustpelzen, Mützen u. a. beladenen Wagen fuhren. Die Wochen- und Jahrmärkte bildeten die Grundlage für den Handel dieser Schnei-

Port bărbătesc cu haina lungă din dimie
(Frescă din interiorul bisericii din Cimpofeni
construită în 1872).

Männertracht mit langem wollenen Bauernman-
tel (Fresko in der 1872 erbauten Kirche in
Cimpofeni).

a

Bărbat cu epîngea din dimie; a) cu glugă lăsată
pe spate; b) cu glugă ridicată.

b

Wollener Kapuzenmantel (epingea) der Männer:
a) die Kapuze umgibt kragenartig den Hals;
b) die Kapuze ist über den Kopf gezogen.

Port bărbătesc din Cîmpofeni, de la începutul
secolului XX.

Männertracht aus Cîmpofeni zu Beginn des
20. Jahrhunderts.

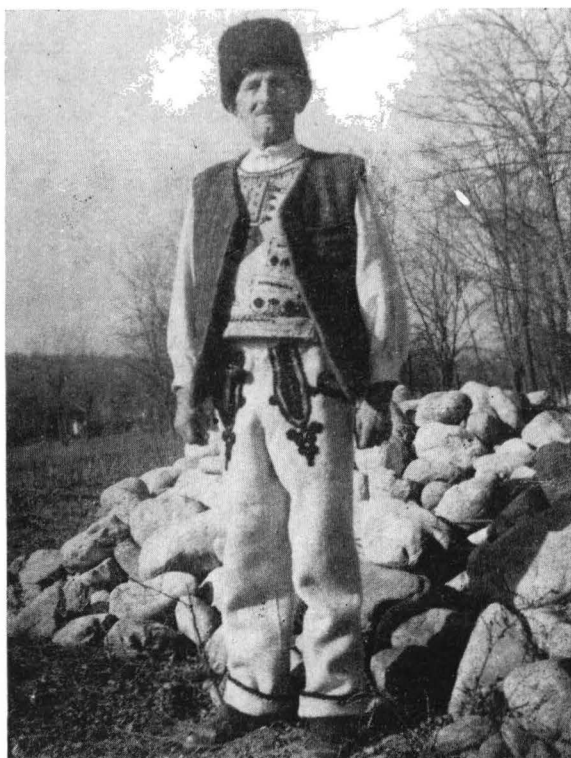

Port femeiesc din Cîmpofeni.

Frauentracht in Cîmpofeni.

Port bărbătesc actual din Cîmpofeni

Heutige Männertracht in Cîmpofeni.

dragii cu găitan, veste, pieptare, șepci etc. Așadar pentru acești croitori târgurile săptămânale și bîlcirurile anuale formau baza comerțului. Nici acești meseriași, ca și lemnarii, tîmplarii, cizmarii etc., din această zonă, nu-și neglijau muncile agricole, cît și celelalte ocupații practicate în cadrul gospodăriei agricole. Dar accentul cădea pe această meserie, care constituia venitul de bază.

De puiărit și dimieri (piuari) e condiționat și numărul cailor și căruțelor. Astfel, în jurul anului 1900, cînd puiăritul ajunsese la cea mai înaltă dezvoltare, numărul pivelor de pe valea Jaleșului atîngînd cifra de 87, numai în satul Cîmpofeni erau 110 cai și în Arcani 122, pe cîtă vreme în Stroiești, nefiind pive, nu erau decît 12 cai.²⁵

În jurul aceluiași număr s-au menținut caii pînă în timpul celui de-al doilea război mondial.

Din dimia îngroșată și îndesată în puiă, în aceste locuri se fac: haină (mintan), mantă, nădragii cu găitan negru pe dimie albă, pantaloni, vestă (jiletcă), pieptar, — îmblănit sau nu cu blană de oaie, — haină lungă pînă sub genunchi cu găitan negru, bărbătească și femeiască, prima dispărută la sfîrșitul secolului XIX și a doua în primele decenii ale secolului XX; locul hainei lungi bărbătești l-a luat mantaua; se lucrează apoi epîngeaua cu glugă (local=căpișon), de asemenea cusută cu găitan, azi în dispariție, apoi obiele, saci, desagi, trăiști, săcuie (săcui — traistă mică) și pături.

Din dimia mai puțin bătută în puiă se fac oprege (catrințe) și fețe de pernă. Din dimie nebătută în puiă se scot „streme“ din care se fac ciorapi, mănuși, flanele, scoarțe, macaturi, covoare etc.

Concluzii

Din cele expuse se poate afirma că pivele de pe valea Jaleșului au îndeplinit mai mult interesele celorlalte sate din Gorj și județele învecinate. Au deci un specific al lor, cu totul aparte, față de alte centre cu pive din țară. Din această cauză, în satele pe care

dermeister. Aber ebenso wie auch die Holzarbeiter, Tischler, Schuhmacher und Handwerker dieses Gebietes versäumten sie darüber nicht die landwirtschaftlichen und anderen Arbeiten der Bauernwirtschaft. Das Handwerk bildete indessen ihre Haupteinkommensquelle.

Vom Walkergewerbe hing auch die Anzahl der Pferde und Wagen in den Ortschaften ab. Um das Jahr 1900, als es seinen höchsten Entwicklungsstand erreicht hatte und im Jaleștal 87 Walken in Betrieb waren, wurden allein im Dorf Cîmpofeni 110, in Arcani 122 Pferde gehalten, während dagegen in Stroiești, das keine Walken besaß, lediglich 12 Pferde zu verzeichnen waren.²⁵

Ungefähr die gleiche Anzahl von Pferden wurde bis zur Zeit des zweiten Weltkrieges beibehalten.

Aus dem gewalkten Bauerntuch werden verschiedene Kleidungsstücke hergestellt: Bauernröcke, Mäntel, weiße mit schwarzen Schnüren verzierte Bauernhosen, Hosen, Westen, Leibchen, Westen mit oder ohne Schafpelzfutter, lange mit schwarzen Schnüren verzierte bis unter das Knie reichende Mäntel, für Männer und Frauen (dieser Mantel wird seit dem Ende des 19. Jahrhunderts von Männern nicht mehr getragen und auch aus der Frauentracht verschwunden in den ersten beiden Jahrzehnten des 20. Jahrhunderts); außerdem werden gleichfalls mit Litzen verzierte Kapuzenmäntel (capișon) gefertigt, die heute im Verschwinden begriffen sind, ferner Fußlappen, Säcke, Quersäcke, kleine und große Beutel (traiste, săcuie) und Decken gearbeitet. Aus weniger stark gewalkten Geweben werden die „oprege“ (cătrînte) genannten Schürzen und auch Kissenbezüge hergestellt. Die noch ungewalkten Gewebe werden in Streifen (streme) geschnitten und daraus Strümpfe, Handschuhe, Jacken, Bettdecken, Teppiche u. a. gefertigt.

Schlußfolgerungen

Aus unseren Darlegungen geht hervor, daß die Walkzentren im Jaleștal vor allem den Bedarf der Dörfer in Gorj und den benachbarten Kreisen deckten. Es ist dies eine besondere Eigenart, die sie von den übrigen Walkzentren unseres Landes unterscheidet. Daher wurde auch die Schafzucht in den

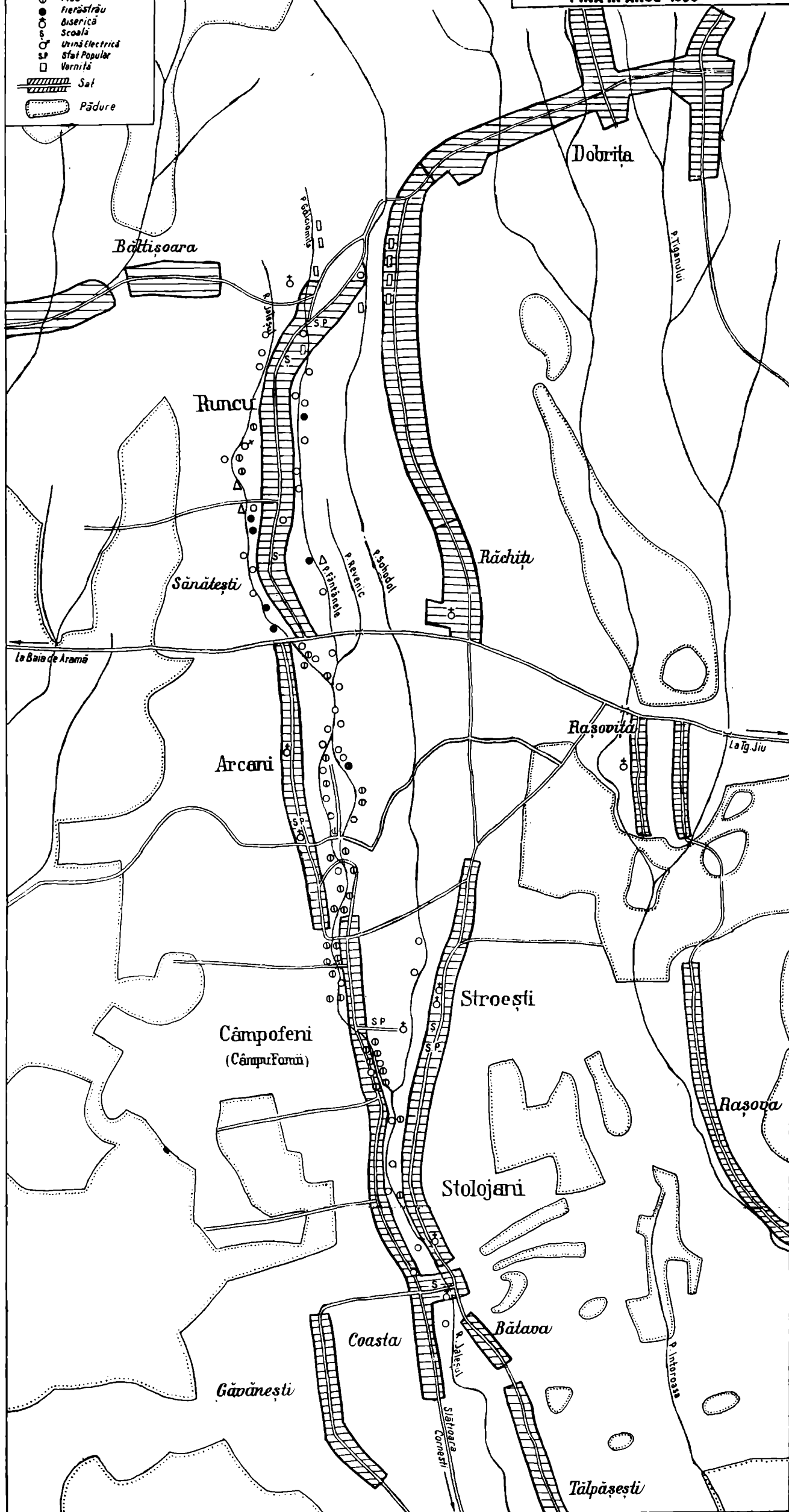
²⁵ Col. I. Vasiliu-Năsturel, *op. cit.* pp. 24, 94; vezi și *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, p. 102.

²⁵ Col. I. Vasiliu-Năsturel, *a. a. O.*, S. 24, 94; siehe auch *Marele dicționar geografic al României*, Bd. I, S. 102.

LEGENDA

- Moară
- Pruă
- Fierăstrău
- Biserică
- Școală
- Urină Electrică
- SP Stai Populer
- Verniță
- /// Sat
- ▭ Pădure

ARIA DE RASPINDIRE A PIVELOR SI A MORILOR PE VALEA JALESULUI PINA IN ANUL 1950

le-am studiat de pe valea Jaleșului, oieritul a fost foarte slab, deoarece, datorită pivelor, locuitorii își aveau asigurată îmbrăcămintea din practicarea meșteșugului respectiv. În Transilvania, bunăoară, cât și în alte părți, pivele s-au construit acolo unde a fost și pășoritul în floare, ca să aibă asigurată dimia — materia primă. Deci pivele acestea îndeplinesc o funcție social-economică relativ locală, pe câtă vreme pivele de pe valea Jaleșului îndeplinesc, cum am arătat, și servicii pentru populația din alte așezări. De acest centru de pive se leagă, așadar, o activitate umană într-un cadru cu mult mai larg, din punct de vedere economic și social, față de celelalte centre de pive din restul țării.

În ultimul timp numărul dimierilor de pe valea Jaleșului a scăzut treptat, pe măsura dezvoltării industriei din Oltenia. Zeci și sute de locuitori și-au părăsit meșteșugul de dimieri și s-au îndreptat spre sondele petrolifere, minele de cărbuni, combinatul lemnului din Tg.-Jiu etc.

Morile de apă și pivele, în fața morilor electrice sau „de foc” și a fabricilor moderne de postav, vor dispărea în curând, îndeplinind o lege istorică obiectivă a progresului.

În sfârșit, morile de apă cu ciutură și pivele cu roată de pe valea Jaleșului fac parte din vechea cultură a poporului nostru. S-au înmulțit treptat și au îndeplinit un rol social-economic însemnat legat de anumite perioade istorice.

Suita de mori și pive de pe valea Jaleșului, prin specificul lor tehnic, dat fiind rolul jucat în viața sătească, ar trebui să fie luate sub protecția statului spre a fi conservate pe loc, sau unele dintre aceste instalații să intre în muzeele etnografice în aer liber.

von uns untersuchten Dörfern am Jaleș nur in geringem Maße betrieben, weil sich die Bewohner die nötige Kleidung durch ihr Walkergewerbe verschafften. In Siebenbürgen z. B. wie auch in anderen Gebieten wurden gerade dort Walken errichtet, wo die Schafzucht blühte, da sie den Rohstoff, d. h. die Wolle für die Gewebe lieferte. Diese Walken erfüllen also ihre gesellschaftliche und wirtschaftliche Aufgabe innerhalb eines verhältnismäßig eng begrenzten Gebietes, während die Walken im Jaleștal vor allem die Bevölkerung entferntgelegener Dörfer versorgten. Die gesellschaftliche und wirtschaftliche Auswirkung menschlicher Tätigkeit in diesem Walkzentrum erstreckt sich demnach auf ein viel umfangreicheres Gebiet als die anderer Walkzentren des Landes.

Mit zunehmender Entwicklung der Industrie in Oltenien hat sich in der letzten Zeit auch die Anzahl der Walken im Jaleștal allmählich verringert.

Dutzende von Bewohnern haben das Walkergewerbe aufgegeben und arbeiten bei den Erdölbohranlagen, in den Kohlengruben, im Holzkombinat in Tg. Jiu usw.

Dem geschichtlichen und objektiven Gesetz des Fortschritts entsprechend, müssen die althergebrachten Mühlen und Walken neuen Mahlanlagen mit Kraftstrom- und Dampftrieb und modernen Tuchfabriken Platz machen.

Die Turbinenmühlen und Walken des Jaleștales bilden einen Teil des überlieferten Kulturgutes unseres Volkes. Ihre Anzahl hatte allmählich zugenommen, und sie spielten auf einer bestimmten Stufe der geschichtlichen Entwicklung eine bedeutende gesellschaftliche und wirtschaftliche Rolle.

Die Mühlen und Walken des Jaleștales müßten dank ihrer technischen Eigenart und der Rolle, die sie innerhalb des Dorflebens spielten, staatlich geschützt und „in situ“ erhalten werden und einige dieser Anlagen sollten Eingang in die volkskundlichen Freilichtmuseen finden.

1

1649, iunie 29

Nicola și Dragomir din Stroiești dau zapis de vânzare armașului Mircea pentru o livadă din obârșia Ibrului, în care se vorbește de o moară.

F r a g m e n t

„Scri-am eu Nicola și Dragomir al meu zapistu să fie de bună credință, că e-amu vîndutu un locu la mora călugărului, dreptu 140 în ruptu, să fie moșie maștină și lui și ficioriloru lui. Și iară să știe cumu au vîndutu Nicola armașului 1 livadie dreptu aspri 200.

Mărturie satul Stroiești tot.”

Acad. R.P.R., CLXXXV, 71.

Doc. orig. hîrtie.

2

1659, septembrie 16

Cinci megieși judecători adevăresc că Berca nu are nici o pricină pentru moara lui Mircea din Stroiești.

F r a g m e n t

„Scri-am noi judecătorii Mirciei și ai Bercăi ot Stroiești oameni buni anume Lăpădat ot Arcani și Stoica ot tamu, în locul lui Mihăilă i Gheorghe ot Stolojani în locul lui Stan i Groza ot Brădiceni în locul lui Pătru ot tam, Tatomir ot tam, pîn am judecat și am aflatu cu sufletele noastre pîn oameni buni că n-are Berca nici o treabă cu moara Mirciei, că este locu al Mircii.

Pis meseța săptămvrie 16 vâl (ea) t 7168 (1659). Lăpădat, Stoica, Gheorghe, Groza, Tatomir.”

Acad. R.P.R., CLXXXV, 63.

Doc. orig. hîrtie

3

1660, decembrie 11

Postelnicul Dragotă, ispravnicul Craiovei, pune pe patru megieși din Stolojani, ca să jure cu Berca din Stroiești în pricina acestuia cu Mircea armașul pentru o moară.

„Adecă eu Dragotă post(elnicul) ispravnicul Craiovei, dat-am judecătorie megieși Bircăi ot Stroiești anume: ot Arcani Lăpădat i Mihail ot tam, ot Stolojani Pătru i Tatomir, ot cum (sic) ca să jure Bîrca cu acești megieși cum au oprit pre Mîrce armașu dintr-o mora să nu facă și nu au vrut. Deci de vor jura să-i spargă moara Mircii, însă cum afla cu a lor suflet și au rămas Bîrca de lege.

Zioa întră săpt(ă)mini, Pisu dni 11, 7169 (1660).

Lăpădat i Mihail, Pătru, Tatomir.”

Acad. R.P.R., CVXXXV, 57.

Doc. orig. hîrtie

4

1661, februarie 7

Cartea lui Preda vel ban dată lui Mircea armașul din Stroiești, ca să-și ție moara sa în pace de către Berca.

„Jupînd Preda vel ban scris-am carte nostru la mîna cestui om anume Mîrce armaș ot Stroiești, că

aice nainte noastră au venitu de au jeluitu pe într-o moară ce au făcut-o el pe locul lui, însă Berca zice că ieste locul lui; însă Mircea armașul a venitu nainte noastră de au arătat și zapisul a 6 megieși anume: Lăpădat ot Arcani și Stoica ot tam și Tatomir ot Stolojani și Gheorghii ot tam și Grozi ot Brădiceni cum că iaste locul unde iaste ace moară al Mîrcei; deci noi am făcut carte (a) noastră la mîna Mircii să-și ții moara, iar de va pîrî cu străbul (sic) să vîi de față nainte noastră.

Acesta am scris, într-altu chipu să nu fie. Pis fevr. dni 7 let 7169 (1661).“

Acad. R.P.R., CLXXXV, 61.

Doc. orig. hîrtie

5

1668, iulie 31

Zapisul lui Lăpădatu din Arcani și al altor săteni din același sat prin care se îndatorează pentru moara lui Mircea armașul din Stroiești pe care au stricat-o.

F r a g m e n t

„Adecă eu Lăpădat ot Arcani i Dumitru ot tam de împreună cu alaiți săteni cu toți scriem și mărturisimu cu acesta al nostru zapis, ca să fie de mare credință la mîna Mircii armașul ot Stroiești i Oprea (indescifrabil) cum că ne-am sculat noi beți și nebuni de i-am spartu moara. Deci el apucatu-ne-au cu strînsori nainte dumnealui Nicăi vîtaul (sic), ispravnicul scaunului Craiovei, de ne-au judecat și ne-au ajunsu cu judecata să-i facem moara de acum duminică pînă ceialaltă.”

Pis iulie 31 dni let 7176 (1668).

Acad. R.P.R., CLXXXV, 73.

Doc. orig. hîrtie

6

1668, iulie 31

Cartea lui Nica vîtaf, ispravnicul scaunului Craiovei, prin care Mircea armașul, Oprea și Dicu din Stroiești să țină în pace o moară în apa Stroieștilor de către Berca cu fratele său și alții.

F r a g m e n t

„Nica vîtaf, ispravnicul scaunului Craiovei, dat-am cartea noastră la mîna Mircii armașul ot Stroiești i Oprei i Dicul ot tam, ca să aibă a-și țină o moară cu vad cu tot din apa Stroieștilor cu bună pace pentru că această moară ei au făcut pre moșia lor.”

Aceasta am scris. Pis iulie dni 31. (eat) 7176 (1668).“

Acad. R.P.R., CLXXXV, 62.

Doc. orig. hîrtie (ștampilă aplicată, căzută, ceară verde).

7

1676, (7185) noiembrie 8

Mai mulți moșneni din Arcani s-au vîndut ca rumîni, cu moșie cu tot, spătarului Ioachim. Neputîndu-se răscumpăra, acesta îi vinde neguțătorului grec Iane din București, care, la rîndul său, îi vinde căpitanului Iacși. În moșiile lor se află o moară cu două roți și o vie.

F r a g m e n t

„Adecă eu Iane neguțătorul ot București scris-am acesta al meu zapis ca să fie de bună credință și dă marea mărturie la mîna dumnealui Iacși căpitan, cum

să să ştie că i-am vîndut eu dăn sat dăn Arcani (cu) rumîni pre nume Pîrvu i Datco ipac Pîrvul i Giurma i Anghel i Dumitru i Mihai şi cu toţi ficiorii lor şi cu părţile lor dă moşie cîte li să va alegea partea tot hotarul, precum scria în zapisele lor, însă 2 rote dă moară voevîte (sic)²⁶ şi i-am vîndut şi o vie şi moşie stărpă a Dumii cît să va afla în zapisele ce am cumpărat eu.“

Pis noi am 8 dni, vîlet 7185.“

Arh. Stat Bucureşti, episcopia Argeş XLV/13.

Doc. orig. hîrtie.

8

1776, iunie 20

Ocolnica moşiei arcanilor hotărîită de 24 boieri din porunca lui Alexandru Ipsilanti voevod, din care redăm un scurt pasaj, în care se menţionează despre mori.

Fragment

„Dar fiindcă de cînd s-au făcut hotărnicia sînt trecuţi la mijloc ani 21, nemai căutîndu-şi numiţii Arcani pentru nedreptatea ce li se făcuse atuncea, se văzu că cererea lor este fără de cale, fiindcă numiţi Coicăceşti s-au întemeiat cu vii i pometuri i cu mori cu livezi şi acum ni scoate dintr-acele cumpărături şi să li se dea pe de altă parte, le era cu nedreptate. Cî aşă am socotit a fi cu cale, ca cîte vii vor fi de ale moşnenilor din Arcani să şi le stăpînească.“

Doc. orig. hîrtie, în posesia autorului.

9

1786, iunie 20

Ocolnica moşiei arcanilor hotărîită de 4 boieri, ce sînt luaţi în loc de 24, din porunca lui Alexandru Ipsilanti, voevod în care se vorbeşte de vaduri de moară.

Fragment

„Osebit de căminul satului ce au rămas să stăpînească fieştecare siliştea lui, pă cum s-a învoit toţi moşnenii, iar cumpărători ce va avea de locuri arătoare, i crivini, i livezi, i vaduri de moară, să aibă a le căuta cu trei zapisele lor în partea vînzătorului.“

Iunie, 20, 1786.

Doc. orig. hîrtie, în posesia autorului.

10

1820 (fără lună şi zi)

Jalba fraţilor diaconi Achim şi Gheorghe din Stroeşti, în pricină cu Nicola Popescu şi nepotul său Constantin din Cîmpul Fomii pentru o moşie cu vad de moară şi piuă.

²⁶ De la slavul vodenîta — moară de apă.

11

1829, septembrie 3

Fragment

Gheorghe Giurgulescu din Arcani, înainte de a pleca la oştire, lasă carte soţiei sale de felul cum să stăpînească toată averea sa mobilă şi imobilă, printre care şi siliştea şi vadul de moară şi piuă.

„Fiindcă eu am plecat la ordie ca să slujesc la orînduiala pandurilor şi fiindu-mi frică că mi se va întimpla de voi muri la oaste, am lăsat la mîna femeiei mele această carte cum să stăpînească şi siliştea şi vadul de moară şi de piuă şi locurile de peste apă şi pe unde sînt şi livezi şi via şi pivniţa şi toată partea de moşie pe unde este, să aibă a stăpîni mîtuşa mea cît va trăi şi eu de voi muri să ierte, iar de va muri şi ea s-o lase fetelor.“

Doc. orig. hîrtie, în posesia autorului.

12

1869, februarie 28

Zapisul de vînzare al lui Nicolae Duşe, dat Stancai, soţia lui Vasile Duşe din Cîmpul Fomii, pentru un vad şi o piuă în Stolojani.

Fragment

„Adecă eu care mai jos mă voi iscăli, dau bun şi încredinţat zapisul meu la mîna dumneaei Stanca consoarta vîru-meu Vasile Duşe din cătunul nostru Cîmpu-Fomii, (precum) să se ştie că i-am vîndut în rupt statornic partea de vad ce am în schimb, din piva din mlacă în hotarul den Stolojani, de la vîru-meu Vasile, consortul ei, în puterea înscrisului ce-l am din anul 1861 septemvrie 17, partea cuvenită de jumătate mai împrejur de pivă, cu preţ de galbeni patru şi sfaşti patru, pe care bani i-am primit acum toţi pe deplin în mîna şi dumneaei să stăpînească acel vad şi pivă nestrămutată de nimenea, copiii dumneaei pînă în veac.“

1869 februarie 28.

Doc. orig. în posesia autorului.

²⁸ Aus dem Slawischen „vodenîta“ = Wassermühle.